د پوهنې وزارت

هیوادپالنه

اتم ټولګی

Ketabton.com

۱۳۹۸ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولي کور د توري — هر بچی يي قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کي د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

هیوادپالنه

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: هېوادپالنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: اتم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلندکیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښېونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

د لوست شمېره	سرليکونه	مخونه
لومړی لوست	د لوی الله جَلَّ جَلَالُهُ ستاينه	۱
دويم لوست	د حضرت محمد ﷺ ستاينه	۳
دريم لوست	هېواد او هېوادپالنه	۵
څلورم لوست	ملي يووالی	۷
پنځم لوست	آزادي څه ته وايي؟	۱۰
شپږم لوست	ملي هويت	۱۳
اووم لوست	د اسلام له نظره هېوادپالنه	۱٦
اتم لوست	بيت المال او د هغه ساتنه	۱۹
نهم لوست	د ملتونو په پرمختګ کې د پوهنې ونډه	۲۱
لسم لوست	د کندهار امنيتي کمربند او د زرغوني انا درېځ	۲٤
يوولسم لوست	د شهيدانو ياد	۲۷
دولسم لوست	وطن وايي	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست شمیره	سرلیکونه	مخونه
دیارلسم لوست	د هېواد اتل غازي محمد جان خان وردگ	۳۳
څوارلسم لوست	د آزادۍ او خپلواکۍ اهمیت	۳۵
پنځلسم لوست	د عینو کاریز	۳۷
شپاړسم لوست	فرهنگي میراثونه	۳۹
اوولسم لوست	د هېواد نومورکي خدمتگاران	٤۳
اتلسم لوست	عبدالرحمٰن پژواك	٤۵
نولسم لوست	د هېواد پرمختگ د هر افغان هیله ده	٤۸
شلم لوست	غازي میر مسجدي خان	۵۰
یو ویشتم لوست	د هېواد ځیني پوهنپال واکمنان	۵۲
دوه ویشتم لوست	زغم او یو بل منل	۵۵
درویشتم لوست	د افغانستان جغرافیایي موقعیت او د هغه ارزښت	۵۷
څلورویشتم لوست	د شورا مقام او گټې یې	۵۹
پنځه ویشتم لوست	د گران هېواد د رښتینو خدمت کوونکو یاد	٦۱
شپږ ویشتم لوست	اسلامي ورورگلوي	٦۵
اووه ویشتم لوست	د چاپېریال ساتنه	٦۸
اته ویشتم لوست	د حکومت پر وړاندې د خلکو دندې	۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوی الله ﷻ ستاینه

الله پاک ﷻ پر موږ بې شمېره پېرزوینې کړي دي. له دغو پېرزوینو څخه یې لومړۍ پېرزوینه دا ده چې انسانان یې پیدا کړي یو. په انسانانو کې یې بیا مسلمان پیدا کړي یو. اسلام د ځمکې پر مخ د آسماني ادیانو وروستی دین او قانون دی چې د نړۍ هېڅ قانون ورسره سیالي نشي کولای او نن سبا یې د ځمکې پر مخ شاوخوا (۱۷۰۰) میلیونو پورې خلک لارویان دي.

دا او دغـو پېرزوینـو ته ورته په زرګونو نورې پېرزوینې خدای پـاک زموږ په برخه کړې دي. د دغو پېرزوینو په وړاندې باید د هغه پیرزوکوونکي او مهربان خدای ستاینه وکړو؛ هر کار د هغه ذات ﷻ په نامه پیل کړو؛ د هغه د قانون(اسلام) له مخې یې تر پایه پرمخ بوځو او د دغه کار په ترسره کولو کې یې مرسته وغواړو. موږ هم د هېواد پالنې د لوست کتاب د لوی خدای ﷻ په ستاینه پیلوو.

حمد

دا اغاز مې په نامه د هـغه خـــدای دی
چې یې نوم گره گشـای د شـاه گدای دی

د الله پـــه نـــوم نـو مـړ هغـه لایق دی
چـې خالـق په یـوه کـن د خلایـق دی

دلالـت دغـــه نامـه پـه هـــغه ذات کا
چـې یـوازې بادشـاهي د کاینـات کا

نه یـې مثـل په جـهان کې نه مثال شته
نه یې څوک په کاروبار کې سم و سیال شته

کـه تمـام جهـان مانع د یـوه کار شـي
چـې ده پـه اراده کـې نـه وي نشـي

کـه جهـان واړه کافـر یا مسـلمان شـي
نه یې سود په کار د چا شي نه یې زیان شي

سره گلونه زرغونه وي په شنه ښـاخ کـې
شنه گیاه خوري چینجي په سنگ لاخ کې

په صـــدف کې د اوبو خاخکې گوهر کا
پــه رحـــم کــې د نطفې قطره بشـر کا

کـــه نغـــمـــه د لاالـــه الا الله ده
غـــرېدلي د غیـرت پــه گـذرگاه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندوني

د حمد ویونکی د پښتو ژبې لوی او ځلېدونکی ستوری، د دولسمې هجری پېړۍ شاعر، عبدالحمید مومند دی. عبدالحمید مومند د خپلې نازکخیالۍ او شعري ظرافت له مخې د(موشګاف) لقب ترلاسه کړی دی. همدا راز ځینې خلک ورته حمید مومند، حمید ماشوخېل، حمیدخان او آن حمید بابا هم وایي. د هغه شعرونه به تل د ادب په آسمان کې ځلېږي.

عبدالحمید مومند پورته حمد د الله ﷻ په سپېڅلي نامه پیل کړی دی. هغه یې د ټولو مخلوقاتو پیداکوونکی او د ټولو ستاینو وړ او لایق بللی دی. حمید مومند ټول کارونه د الله ﷻ په ارادې پورې اړوند بولي او د ټولو موجوداتو روزي رسوونکی یې یاد کړی چې په ځمکې، آسمانونو، سمندرونو یا د ډبرو دننه او بهر اوسېږي. د نړۍ ټول کارونه د هغه ذات په امر رامنځته کېږي او له منځه ځي. له دې امله یوازې هغه سپېڅلی ذات د ټولو ستاینو او صفاتو لایق دی او بس.

فعالیت

زده کوونکي دې په دووډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د کار په پیل کې د خدای پاک د نامه د یادولو او ستاینې په اړتیا او دویمه ډله دې((د الله تعالی د پیرزوینو)) یادونه وکړي او لنډیز دې یې د استازو په واسطه ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱. حمد څه ته وایي او ولې باید هر کار د الله تعالی په نامه پیل کړو؟
۲. د لاندې بیت معنا په ساده نثر بیان کړئ.

که جهان واړه کافر یا مسلمان شي   نه یې سود په کار د چا شي نه یې زیان شي

۳. په کایناتو کې د الله تعالی د قدرت یوه بېلګه وواياست.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لاندې شعر د مفهوم په پام کې نیولو سره یوه مقاله ولیکي.

که نغمه د لا اله الا الله ده
غربېدلې د غیرت په ګذرګاه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

د حضرت محمدﷺ ستاینه

حضرت محمدﷺ د الله جل جلاله وروستی پیغمبر دی. هغهﷺ بشپړ انسان او د ځکمې پر مخ د ټولو انسانانو لارښود و. د بعثت په نور يې د شرک، جهل او تورتم پردې له منځه يوړې.

له پیغمبرﷺ سره مینه او په کړنو يې عمل کول د هر مسلمان له وجایبو څخه ګڼل کېږي.

د لاندې شعر شاعر د نبي کریمﷺ ځينې صفات په خپله شاعرانه ژبه بيانوي.

نوی لمر د نبوت پر اسمان راغی — چې دوران د پاك نبي پر جهان راغی
لکه وغوړېږي ګل پر ګلستان کې — وار له واره هسې شکل خزان راغی
ستا د حسن تماشا ته محمده — عدن راغی یمن راغی کنعان راغی
خیر دې ولاړو سمرقند او بخارا ته — چې بطي سره محبوب د سبحان راغی
په عراق او په حجاز کې آواز پریوت — چې نبي آخر زمان په ښه شان راغی
نیك او بد حق او باطل سره معلوم شو — دا پر موږ باندې له ربه احسان راغی
د تورات، زبور، انجیل، خبرې پرېږده — چې صاحب د مدینې ته قرآن راغی

بهايي جان رحمه الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

د الله ﷻ له لوري د وروستي پیغمبر په توګه د حضرت محمد ﷺ بعثت یو ستر انقلاب او بنسټیز بدلون و چې انسانان یې د ژوند په ټولو برخو کې خیر او نیکۍ ته راوبلل. پیغمبر ﷺ پر شرک او ناحقو معبودانو د بطلان کرښه را وکښله، د هغه پر ځای یې توحید او د یوه الله ﷻ عبادت ته خلک راوبلل.

حضرت محمد ﷺ د علم او عدالت پر نور د ناپوهۍ او ظلم پردې څیرې کړې او بشریت ته یې سوله او امنیت ډالۍ کړ.

د ژوند په ټولو کارونو کې د پیغمبر ﷺ لارویتوب او د هغه په لارښوونو عمل کول د نېکمرغۍ او سعادت یوازینۍ لار ده.

مسلمانانو ته خپل پیغمبر ﷺ ګران دی. د نړۍ او اخرت د خیر او ښېګڼې د تر لاسه کولو لپاره په ورورولۍ او یوه زړه هلې ځلې کوي.

فعالیت

- زده کوونکې دې د هغه ستر انقلاب او بدلون په اړه، چې د پیغمبر ﷺ له بعثت وروسته په نړۍ کې منځته راغی، په ډله ییزه توګه په خپل منځ کې بحث وکړي.
- زده کوونکې دې په پنځو ډلو وویشل شي. هره ډله دې د داسې لسو کارونو نومونه ولیکي چې پکې د پیغمبر ﷺ لارښوونې شوې وي.

کورنۍ دنده

د لوست له متن څخه په ګټې اخیستنې سره د هغه انقلاب او بدلون په اړه چې د پیغمبر ﷺ له بعثت څخه وروسته د بشریت په ژوند کې منځته راغی، یوه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد او هېوادپالنه

ـ وطن يا هېواد څه ته وايي؟

ـ انسانان ولې له خپل هېواد سره مينه لري؟

ـ هېواد پالنه څه معنا او هېوادپال سړی کوم صفتونه لري؟

د دغه لوست په لوستلو به وکولای شو، پورتنيو پوښتنو ته سم ځواب ووايو.

هېواد د انسانانو د زوکړې او ژوند ټاټوبی دی، هلته خاپوړې کوي، لويېږي، له اوبو، هوا، خوړو او مېوو څخه يې د بدن غوښــه، هډوکي او وينه جوړېږي. له دې امله انسانان له خپل هېواد سره مينه لري او ساتي يې.

هېواد له مور ســره پرتله کوي، ځکه انســان له مور څخه پيداکېږي او د مور له وجود څخه نړۍ ته ســترگې پرانيزي. مور په خپلو شــېدو او د تن په غوښو د خپل اولاد پالنه کوي، خپله خوشحالي، هوسايي او راحت د هغه تر سر ځاروي.

هېــواد مــور ده، ځکه د مور او اولاد اړيکې لــه ډېرو قوي اړيکو څخه گڼل کېږي. اولاد بايد په هر حالت کې د مور حرمت وساتي او په ټول وس د هغې په چوپړ کې وي.

هېواد پالنه هغه عاطفه او احساس دی، چې انسان خپل هېواد او د زېږېدلو ځای ته راکاږي، له هغه ځای سره چې انسان پکې نړۍ ته سترگې غړولې او لوی شوی، مينه کوي.

د هېــواد له هــوا، اوبو، خوړو او مېوو او نورو نعمتونو څخه گټه اخيســتل، گډ ژوند کول او نور د دې لامل کېږي، چې د انســان او هېواد تر منځ د زړه له کومې قوي اړيکه او عاطفه پيداشــي چې هېواد پالنه ورته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاطفه او هېواد پالنه انســان دې ته هڅوي چې د هېواد او خلکو پر وړاندې ځان مسـؤول وګڼي او د وطن د مور د مادي او معنوي سوکالۍ او پرمختګ لپاره هڅه وکړي.

د اسلام دین د یو بشپړ نظام په توګه خیرغوښتنې اوګټوروکارونو ته انسان رابولي او هڅوي. هېواد او هېوادوالو ته خیر رسـول، چې انسان ورسـره انساني، دیني او دګاونډیتوب اړیکې لري، د دغه ګټورتوب او خیر رسولو مهم جز دی، چې یو مسلمان انسان باید پر هغو پابند وي.

لنډیز

هېواد پالنه یوازې وینا نه، بلکې عمل دی. رښتیني هېوادپالنه داده چــې انسان باید د خپل هېواد د ودانولو لپاره هڅه وکړي او له هر ډول ورانۍ او زیان رسولو څخه یې مخنیوی وکړي. د خپلواکۍ، آزادۍ، ځمکنۍ بشپړتیا ساتنه د هېواد پالنې له مهمو نښو څخه ګڼل کېږي. رښتینی هېوادپال هغه څوک دی چې د هېواد له آزادۍ څخه د دفاع او ملاتړ په لاره کې هر ډول ځان تېرېدنې ته چمتو وي. مسلمان هېوادپال د خپل هېواد د مشروعو حقونو په لاره کې هڅه او هاند کوي.

فعالیت

زده کوونکي دې د هېواد په علمي او معنوي ودانولو کې د ښــوونځي د زده کوونکو د ونډې په اړه خپل اندونه یو له بل سره شریک کړي.

ارزونه

۱- د هېواد پالنې مفهوم بیان کړئ.
۲- ولې هېواد له مور سره پرتله کېږي؟
۳- د لوست له متن څخه په ګټه اخېستلو د یوه انسان د هېوادپالنې درې صفتونه بیان کړئ.
٤- یو مسلمان انسان ولې باید له خپل هېواد سره مینه ولري؟

کورنۍ دنده

په خپله سیمه کې د هغو کسانو نومونه واخلئ چې خپلې سیمې او هېواد ته یې د قدر وړ خدمتونه کړي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي يووالی

ملي یووالی د ولسونو د پیاوړتیا نښه ده. هغه ملت چې غواړي قوي او سرلوړی وي، له یووالي پرته بله لاره نه لري. په دغه لوست کې د ملي یووالي د مفهوم او ارزښت او بې شمېرو ګټو په اړه مطلب لولو.

د ملي یووالي اصطلاح له دوو کلمو (ملي) او (یووالي) څخه جوړه شوې ده. یووالی د بېلا بېلو شیانو د یو ځای کېدو په معنا او د ملي کلمه، د ملت له ریښې څخه اخیستل شوې ده او هغه له دولت او هېواد سره د انسان اړیکې او پیوستون ښیي چې اوسېږي پکې او تابعیت یې لري.

ملت د هغو خلکو ټولګه ده چې د یوه دولت په منل شوو جغرافیایي بریدونو کې یوځای ژوند کوي. د دیني، تاریخي، فرهنګي او ټولنیزو ګډو منافعو ته د ژمنتیا پر بنسټ تر یوه بیرغ لاندې د یو هېواد د قومونو، نژادونو، ژبو او بېلابېلو سیمو د خلکو سوله ییز ژوند کولو ته ملي یووالی وایي.

د ملي یووالي مهمې موخې د لاندې چارو پلي کېدل دي:

- د هېواد یووالي او د خلکو دیني سپېڅلو ارزښتونو ته درناوی.
- آزادي، عدالت او له توکم پالنې او امتیاز پرته د قانون پر وړاندې د خلکو برابري.
- د فرد او ټولنې د اقتصادي سوکالۍ او نېکمرغۍ لپاره د ملت او حکومت ترمنځ په سیاسي اقتصادي او ټولنیزو چارو کې همغږي.
- د داسې اردو، پولیسو او مؤسساتو لرل چې د ټول ملت استازیتوب وکړي او ځانګړي قوم، نژاد او ژبې ته منسوب نه وي.

لاندې لاملونه د ملي یووالي د رامنځته کېدلو او پلي کېدلو لپاره اړین دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ګډ دین او عقیدې درلودل.
- د ټولنیزې روحیې شتون، یعنې هغه څه چې یو څوک یا یو قوم یې خپل ځان ته خوښوي، د بل چا او بل قوم لپاره یې هم خوښ کړي.
- د مشروعو او ګډو موخو شتون، چې د یوه هېواد ټول استوګن هغو موخو ته د رسېدلو لپاره ګډې هڅې وکړي.
- د قانـون پـر وړاندې د هېــواد د اتباعو ترمنځ عدالــت او برابري او د هــر ډول ظلم او ناروا له منځه وړل.
- د قانون په چوکاټ کې د خلکو لپاره د لازمو آزادیو رآمنځته کول.
- د خلکو د اقتصادي سوکالۍ او پرمختګ لپاره کار او زیار.

د اسلام دین د افغانستان د خلکو د وروري یا ملي یووالي بنسټ جوړوي. د ایمان او عقیدې ربښو زموږ ملت داســې ســره یو موټی کړی چې هېوادوال مو د هېــواد د خپلواکۍ او پرمختګ لپاره په یــوه غــږ کار کوي. د هر هېوادپال افغان دنده ده چې د ملي یووالي د ټینګښــت لپاره له ټولو قومي، نژادي، ژبنيو او سیمه ییزو تعصبونو سره جهاد او مبارزه وکړي، ځکه قوت مو په ملي یووالي کې نغښتی دی.

لنډیز

قرآن مجید او د حضرت محمدﷺ ارزښــتناک حدیثونه مســلمانانو ته په ملي یووالي امر کوي، د بېلګــې په توګه، خدای پاک په قــرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ یعنې، ټول د خدای پاک پر قانون منګولې ولګوئ او بې اتفاقي مه کوئ.

د افغانســتان د اسلامي جمهوري نظام د اساسي قانون په څلورمه ماده کې د افغانستان ملت داسې تعریفوي: "د افغانســتان ملت له هغو ټولو افرادو څخه عبارت دی چې د افغانســتان تابعیت ولري، د افغانســتان ملت له پښــتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوچ، پشه یي، نورستاني، ایماق، عرب، قرغیز، قزلباش، ګوجر، براهوي او نورو قومونو څخه جوړ دی. د افغان کلمه د افغانســتان د ملت په هر غړي اطلاق کېږي."

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځه کســيزو ډلو ووېشــل شي. هره ډله دې د ملي يووالي د ګټو او د بې اتفاقۍ او اختلاف د زيانونو په اړه يو لســت جوړ کړي. په پای کې دې يو يو زده کوونکی د خپلې ډلې په استازيتوب خپل چمتو کړی لست په ټولګي کې ولولي.

ارزونه

١- د ملي يووالي مفهوم بيان کړئ.

٢- د ملي يووالي مهمې موخې کومې دي؟

٣- کوم لاملونه د ملي يووالي د پياوړتيا سبب کېږي؟

٤- د افغانستان د اسلامي جمهوريت اساسي قانون، ملت څرنګه تعريف کړی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوع په اړه د خپل ګاونډ له روڼ اندو سره خبره وکړئ او په دې اړه د هغوی نظريات وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادي څه ته وايي؟

د آزادۍ کلمه مو ډېره اورېدلې او د دغې کلمې په اړه مو ډېر څه لوستلي او اورېدلي دي. پوهانو، شاعرانو او ادیبوهانو په خپلو آثارو کې آزادي ستایلې او د نړۍ ملتونو آزادۍ ته د رسېدلو او له هغې څخه د دفاع او ساتلو لپاره هر ډول قرباني ورکړې دي.

په دغه لوست کې به ولولو چې:

- آزادي څه ته وايي او آزاد ژوند څه معنا لري؟
-آزادي څو ډوله ده؟
- د یو ملت ازادي څه معنا لري؟
- د آزادۍ ګټې څه شی دي؟

د آزادۍ کلمه د یو کار د کولو او یا نه کولو د واک لرلو ته وايي. څرنګه چې خدای پاک، انسان ته عقل او اراده ورکړې، هغه کولای شي د یوه کار د کولو یا نه کولو لاره غوره کړي.

باید پوه شـو چې مطلقه آزادي د نړۍ په هېڅ ځای کې نشـته. شـریعت او قانون د آزادۍ بریدونه ټاکلي، ځکه د قانون ونډه د بشر د کړنو لپاره د بریدونو ټاکل دي.

بې قیده او شرطه آزادي او د قانون نشتوالی په ټولنه کې د اړو دوړ سبب کېږي او هېڅ عاقل انسان هغه منلای نشي.

د شـریعت او قانون سـم پلـي کول او د هغو تر سـیوري لاندې ژوند کول لـه آزادۍ څخه د ګټې اخیستلو تر ټولو ښه لاره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آزادي د انسان له عقل او ارادې سره تړاو لري او د انسان تر ټولو لويو انساني ارزښتونو څخه ګڼل کېږي. له معنوي چارو څخه، چې د انسان او حيوان ترمنځ بريد ټاکي، يو هم آزادي ده. له همدې امله څوک چې د آزادۍ په ارزښت پوهېږي، په وږې ګېډه، لوڅ بدن او سختو شرايطو کې ژوند کوي، خو د بل انسان تر لاس لاندې ژوند نه خوښوي.

آزادي د انسان د شخصيت د ودې او بشپړېدو لپاره ډېره اړينه ده، څکه مرييتوب د انسان د استعدادونو د ودې او د هغه د شخصيت د بشپړېدو پر وړاندې خنډ ګرځي. همدغه مفهوم د ملتونو پر وړاندې هم رښتينی دی.

لکه څرنګه چې آزادي د فرد لپاره مهمه ده، د ټولنې او ملت لپاره هم مهمه ده. هغه ملتونه چې استقلال او آزادي نه لري، خپل برخليک يې په خپل لاس کې نه دی، په دې معنا چې خپله د هېواد د چارو په اړه پرېکړه نشي کولای.

له همدې امله د نړۍ ملتونه د آزادۍ او استقلال لپاره هر ډول قرباني ورکوي. د استقلال په نشتوالي کې ظلم او ښکېلاک د هغو ځای نيسي.

د افغانستان مسلمان ملت د نړۍ له آزادو او آزادي غوښتونکو ملتونو څخه دی چې د خپل ژوند په پرتمين تاريخ کې تل د پرديو د واکمنۍ پر وړاندې په مېړانه جنګېدلي او کله يې هم غلامي نه ده زغملې.

د آزادۍ او استقلال په نشتوالي کې د محکوم ملت ټولې مادي او معنوي پانګې د پرديو په اختيار کې لوېږي او پردي د محکوم ملت پر برخليک واکمن وي.

د پښتو ستر شاعر او وياړلی ليکوال، خوشحال خان خټک څه ښه ويلي دي:

ازادي تر پاچهيه لا تېری کا
چې د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

فعاليت

زده کوونکي دې په څو ډلو کې د آزادۍ د ګټو په اړه خبرې وکړي او هره ډله دې د آزادۍ د ګټو او مرييتوب د زيانونو په اړه لست جوړ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه

۱- د لوست د متن په رڼا کې د آزادۍ مفهوم بیان کړئ.
۲- ولې آزادي له مهمو انساني ارزښتونو څخه ګڼل کېږي؟
۳- د یو ازاد او تر استعمار لاندې ملت ترمنځ توپیر څه دی؟
٤- ولې ملتونه د آزادۍ او استقلال د لاسته راوړلو لپاره قرباني ورکوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوست د متن له مخې د آزادۍ او استقلال په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي هويت

ملي هويت څه ته وايي؟

د ملي هويت په جوړښت کې کوم عناصر او لاملونه ونډه لري؟

د ملي هويت ساتل ولې د يوه ملت لپاره اړين ګڼل کېږي؟

په دغه لوست کې به هڅه وکړو چې پورتنيو پوښتنو ته ځوابونه پيدا کړو.

د يوه ملت هويت د هغه ملت ځان پېژندنه او په شعوري توګه د هرغړي له خوا دغو پوښتنوته ځواب ويــل دي چــې پخوا څــوک و او نن څوک دی. په بل عبارت د يوه ملــت ملي هويت د هغه ملت پرونی او ننۍ، ديني، فرهنګي، تاريخي، ټولنيز، جغرافيايي او سياسي دريځ روښانوي.

د يــوه ملــت د پېژندلو بنســټيز عناصر او ملي هويــت د هغه ملت دين، فرهنــګ، تمدن، تاريخ، جغرافيــه، ټولنې او سياســت ته ويل کېږي. په دې معنا چې يادشــوي عناصــر د ملتونو د هويت په جوړښت کې اړينه ونډه لري، د ملتونو په رښتيني پېژندلو کې مرسته کوي او د نړۍ د نورو ملتونو په منځ کې د هغه ملت ځای په ګوته کوي.

کــه وغواړو د افغانســتان ملي هويت وپېژنو او د يوه ملت په توګه د نــړۍ د نورو ملتونو په منځ کې خپــل ځای پيدا کــړو، اړينه ده چې ترهرڅه مخکې دخپل ملت له دين، فرهنګ، تاريخ، تمدن، جغرافيايي موقعيت، له پخواني او اوســني ټولنيز او سياسي موقعيت څخه معلومات ولرو يا په بله وينا له خپل پرون او نن څخه سم معلومات ولرو.

د يادو شــويو مطالبو په پام کې نيولو ســره ويلای شو چې د اسلام مبين دين په خپلو لوړو عقايدو، لاربښــوونو او انســان جوړوونکو ارزښتونو د افغانستان د ولس د ملي هويت لومړنی او تر ټولو مهم

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنصر جوړوي، ځکه زموږ خلک د اسلام له پیل راهیسې پر دغه دین مشرف شوي دي. او اسلامي زده کړې او ارزښتونه د خلکو په عقایدو، اخلاقو، فرهنګ، تاریخ او ټولنیزه سیاسي اوضاع کې داسې سره ګډ شوي چې له اسلام او مسلمانۍ پرته د افغانستان د ولس لپاره بل هویت نشو پیداکولای.

د افغانستان د خلکو د ملي هویت د اسلامي عنصر سیوری داسې پراخ دی چې زموږ د ملت ټولې پرګنې تر هغه لاندې راټولې شوي. د یوې بشري کتلې په توګه ګډه تاریخي، فرهنګي، ټولنیز او جغرافیایي مخینه لري او د یو واحد او یوه موټي ولس په توګه ځرګندیږي.

دا هم باید په پام کې ولرو چې اسلام زموږ ولس ته له زمان او مکان پرته د تلپاتې ځانګړتیاوو پربنسټ، ژور تاریخي هویت ورکړی او د هغه پیاوړتیا، تداوم او تسلسل په راتلونکې زمانه او نسلونو کې ساتي، په دې معنا چې د ژبې، سیمې، قوم او... اختلاف نشي کولای د دغه ملت د خلکو ننني او سباني ورورګلوي ټکنی کړي.

له اسلام وروسته تاریخي، فرهنګي، ټولنیز، جغرافیایي موقعیت او ټولنیز حالت هم زموږ د خلکو د ملي هویت په جوړښت کې ونډه لري؛ په دې معنا چې پورتني ګډ او یو خپل توکي د نړۍ د ملتونو په منځ کې د افغانستان د ملت ځای په ګوته کوي.

د افغانستان ټول پخواني اساسي قوانین او د افغانستان د اسلامي جمهوریت اوسنی اساسي قانون زموږ د هېواد پر اسلامي هویت ټینګار کوي. زموږ د اساسي قانون په دویمه ماده کې راغلي: "د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت دین د اسلام سپېڅلی دین دی"

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون دریمه ماده زموږ د هېواد پر اسلامي هویت پرټینګار په صراحت حکم کوي چې په افغانستان کې هېڅ قانون د اسلام له احکامو او ارزښتونو سره مخالفت نشي کولای. په افغانستان کې هېڅ قانون نشي کولای د اسلام د سپېڅلي دین د عقایدو او احکامو مخالف وي. له اسلام وروسته افغانیت د افغانستان د ملي هویت دویم عنصر دی.

د اساسي قانون څلورمه ماده زموږ د هېواد د قومونو له یادولو وروسته د افغانستان د ملت افغاني هویت داسې بیانوي: "د افغانستان د ملت پر هر غړي د افغان کلمه اطلاق کېږي."

ملي هویت د یو ولس د بیداری نښه او د قوت او یووالي راز دی. موږ د یو خپلواک ملت په توګه په خپل اسلامي او ملي هویت ویاړو او د خپل ځان په شان د خپل ملي هویت ساتنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځه کســیزو ډلو وویشــل شي او د افغانستان د خلکو د ملي هویت په اړه دې په خپلو کې خبرې وکړي.

ارزونه

۱- د ملي هویت مفهوم بیان کړئ.

۲- ملي هویت له کومو عناصرو جوړېږي؟

۳- د افغانستان د ملت د ملي هویت څه شی دی؟

٤- د افغانســتان د اســلامي جمهوریت اساســي قانون زموږ د هېواد او خلکو د ملي هویت په اړه څه وايي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د اساســي قانون دویمه، دریمه او څلورمه ماده په یاد کړي او د افغانســتان د ملي هویت د عناصرو او ارزښت په اړه دې یوه مقاله ولیکي چې ترلسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

اسلام او هېوادپالنه

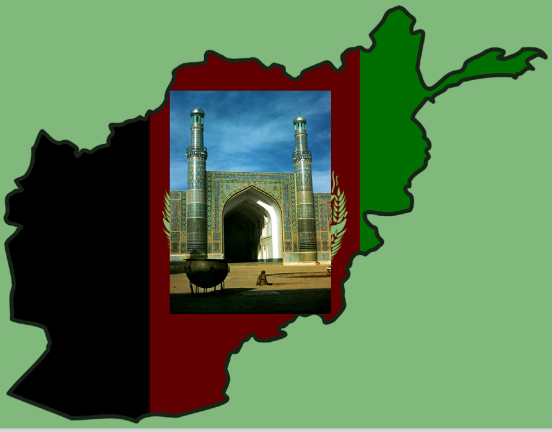

انسان په فطري توګه له خپل هېواد سره مينه لري. اسلام د فطري دين په توګه د انسان ټولو طبيعي غوښتنو ته پاملرنه کړې او د هغو د مثبتې ودې لپاره يې نظام او چوکاټ جوړ کړی دی.

په دغه لوست کې د هېواد پالنې د فطري احساس په اړه د اسلام دريـــځ مطـالعه کوو.

د هېواد په اړه د اســلام نظر تر هغه څه په وار وار پراخ دی چې د انســان په فکر کې دی. اســلام په دغه مهم حقيقت ټينګار کوي چې ټول انسانان د يوه پلار او مور اولادونه دي. الله تعالى ځمکه د انسانانو د ژوند لپاره پيدا کړې او دنده يې ورته سپارلې، چې د ځمکې د ودانولو لپاره هڅې وکړي.

لــه دې املــه له ځو لوريو بايد دغــې موضوع ته وګورو. له يوه نظره، ټوله ځمکه انســان ته د هېواد حيثيت لري. مســلمان انســان له خپلې ځمکې او چاپېريال ســره د الله ﷻ د لويو نعمتونو په توګه اړيکې ټينګوي او د ځمکې د ودانولو او د خلکو د خير غوښتنې او برياليتوب لپاره هڅه کوي.

دويم نظر دا دی چې د مسلمانانو هېواد له هغه خاورې څخه عبارت دی چې ډېر اوسيدونکي يې مســلمانان وي. مسلمان انســان د ايمان د غوښتنې له مخې له نورو اسلامي هېوادونو سره د زړه له کومې مينه لري. د هغه هيوادونو د اوسيدونکو د سوکالۍ او پرمختګ او د کورنيو او بهرنيو د دفاع په موخه مرسته خپله شرعي دنده ګڼي.

دريم نظر دا دی چې هېواد د اسلام له مخې هغه ټاکلې سيمه ده، چې د انسان د زوکړې او دايمي اســتوګنې ځای وي. مســلمان د نړۍ ټولو وګړو ته د خيرغوښــتنې او له اسلامي امت سره د مينې ترڅنګ د خپلې سيمې د ودانۍ او پرمختګ ته د لومړيتوبونو په سر کې ځای ورکوي او د زړه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومي ورته کار او خدمت کوي.

د هېواد پالنې رښتينې معنا د هېواد د خير او سلامتۍ او پرمختګ لپاره هڅه کول دي. رسول اللهﷺ د خپلې استوګنې د ځای، يعنې له مکې معظمې سره ډېره مينه لرله او د هېواد پالنې مينه يې په احساساتو کې ليدلای شو. کله چې حضرت محمدﷺ د قريشو د مشرکينو د تېرې او ناروا له امله هجرت او د خپل وطن او د زېږېدلو د ټاټوبي پرېښودلو ته اړ شو، په هغو شېبو کې چې مکه معظمه يې پرېښودله، سترګې يې له اوښکو ډکې وې، ويې فرمايل: ((ای مکې، ته ماته د اللهﷻ ډېره ښه او ګرانه ځمکه يې، که ستا اوسېدونکو زه نه وای بهر کړی، نو هېڅکله به هم له دغه ځايه نه وای تللی.))

د رسول اللهﷺ په دغه ويناکې د هېوادپالنې تر ټولو پاک او نازک احساس ځلېږي. همدا راز کله چې حضرت محمدﷺ مدينې منورې ته هجرت وکړ او هغه ځای يې د دايمي استوګنځي په توګه وټاکه، دعا به يې کوله چې اللهﷻ دي مدينه هم د مکې په شان موږ ته ګرانه کړي. د بخاري شريف په يو حديث کې رسول اللهﷺ فرمايي: ((اللهم حبب الينا المدينة کحبنا مکة او اشد...)) يعنې ای خدايه، مدينه راته لکه مکه او تر مکې هم ډېره ګرانه کړې. همدا راز حضرت محمدﷺ دعا کوله، چې الله تعالی په مدينه منوره کې برکت واچوي.

په بل حديث کې راغلي چې حضرت محمدﷺ د مدينې د خرما د پخېدلو په پيل کې داسې دعا کوله: ((اللهم بارک لنا فی مدينتنا و فی ثمارنا...)) يعنې، ای الله، زموږ په مدينه او د مدينې په مېوو کې برکت واچوه.

د حضرت محمدﷺ په دغو ويناوو کې د هېواد او د زېږېدلو له ځای سره پاکه مينه او ګرانښت نغښتی دی. که د رسول اللهﷺ دغه احساسات او ويناوې له يوې خوا د يوې پاکې انساني عاطفې ښکارندوی دي، له بلې خوا د هر مسلمان لپاره يو پيغام دی، چې بايد له خپل هېواد او استوګنځي سره مينه ولري او خير غوښتونکی يې وي.

هېوادپالنه يوازې احساس او شعار نه دی، بلکې بايد دغه احساس او شعار د هېواد د استقلال او مادي او معنوي پرمختګ لپاره په کار او عمل بدل شي. رښتينی مسلمان، زموږ د ګران پيغمبر حضرت محمدﷺ په څېر له خپل هېواد سره مينه لري او د هغه د خير او سلامتۍ لپاره د يو ديني رسالت او مسؤوليت په توګه هڅه او هاند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان زموږ هېواد دی او د هغه د لوړتیا او پرمختګ لپاره کار او جهاد او له هغه څخه ملاتړ د هر مسلمان افغان شرعي دنده ده.

فعالیت

زده کوونکي دې په دې اړه چې (ښه مسلمان باید هېوادپال واوسي) پخپلو کې خبرې وکړي.

ارزونه

١- ولې ټوله ځمکه انسان ته د هېواد په شان وي؟
٢- ولې مسلمان له اسلامي هېوادونو سره مینه لري؟
٣- د لوست حدیثونه د مسلمان لپاره څه پیغام لري؟
٤- د هېواد پالنې رښتینې معنا څه ده؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوست احادیث په یاد کړي، د یوه هېوادپال مسلمان د خویونو په اړه دې یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

بیت المال او د هغه ساتنه

پانگه او شتمني د الله جل جلاله له نعمتونو څخه يو نعمت دی او د انسان په فردي او ټولنيز ژوند کې مهمه ونډه لري. يو ډول مال او پانگه په يو شمېر افرادو پورې اړه لري او د هغوی شخصي ملکيت بلل کېږي. بل ډول شتمني او پانگه په ټول ملت پورې اړه لري او د يو ټاکلي شخص ملکيت نه وي، خو گټه يې د ټولنې ټولو غړو ته رسېږي.

دغه لوست د عامه گټو او د هغو د ساتلو د ارزښت بيانولو ته ځانگړی شوی دی.

بيت المال يوه اسلامي اصطلاح ده چې د عمومي اموالو او پانگو د ساتلو ځای ته وايي. د اسلام په لومړيو او د راشدو خليفه گانو په پېرکې د عمومي مالونو او پانگو يا دولتي اموالو د ساتلو ځای ته (بيت المال المسلمين) ويل کېدل. وروسته دې اصطلاح په لنډ ډول د بيت المال په نامه شهرت وموند.

عمومي ملکيتونه يا بيت المال د ټولو خلکو مال دی او د فرد يا ټاکلو افرادو شخصي ملکيت نه گڼل کېږي. په بل عبارت په بيت المال کې د هېواد ټول غړي حق او ونډه لري. بودجه او د دولت د پيسو خزانې، مالونه او دولتي ځمکې، غرونه، ځنگلونه، پارکونه او د تفريح او لوبو ځايونه، معدنونه او طبيعي پانگې، لارې او سړکونه، دولتي ودانۍ، دولتي ترانسپورتي وسايل، لکه موټر، الوتکې او... ټول د بيت المال مالونه دي.

د اسلام د مبين دين له نظره بيت المال د امانت حيثيت لري او لازم دی چې چارواکي بيت المال په بشپړ امانت وساتي او پرې نږدې له هغو څخه ناوړه گټه واخيستل شي.

د بيت المال له مالونو څخه گټه اخيستل بايد د هغو اصولو او ظوابطو په چوکاټ کې ترسره شي چې د اسلامي شريعت او د هېواد د نافذو قوانينو له خوا ټاکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسـلام پر ټولګټو پانګـو او مالونو (بیت المال) باندې تیری کول حـرام ګڼلی او له هغو څخه ناروا ګټـه اخیســتل یې په هره بڼه چې وي، منع کـړي دي. د بېلګې په توګه څوک حق نه لري له دولتي امکاناتـو او موټرو شـخصي ګټه واخلي او دولتي ونـې او ځنګلونه چې د ټول ملت مال دی، پرې کړي او یا یې وپلوري او یا کانونه او طبیعي زېرمې په خپل سر راوباسي او مصرف یې کړي.

همدا راز خزانه او دولتي بودجه باید په داسـې ځایونو کې مصرف شـي چې ګټه یې ټولو خلکو ته ورسـېږي. له عمومي پیسـو او بودجې څخه غیر شـرعي ګټه اخیستل یو ډول خیانت او اختلاس دی چې حرام او ناروا ګڼل کېږي.

باید پوه شـو چې د هېواد اقتصادي قوت تر ډېره له عمومي پانګو او بیت المال څخه په سـمو ګټو اخیستلو پورې تړاو لري.

د ښـوونځیو، دولتي دفترونو، روغتونونو، لویو لارو، د اوبو او برېښـنا بندونو جوړول، د معارف د کتابونو چاپول، د دولتي مامورینو او اجیرانو معاشـونه، له اړو کسـانو سـره مرسته او... د هېواد له بیت المال څخه پوره کېږي.

موږ دنده لرو د بیت المال شتمني د شخصي مالونو په څېر وساتو او پرې نږدو چې ملي پانګې او شتمني بې ځایه لاړې شي او یا په ناروا توګه ترې ګټه واخیستل شي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ټولګټو شتمنیو یو لست جوړ کړي.

ارزونه

١- بیت المال څه ته وایي؟
٢- د بیت المال مالونه د چا ملکیت دی؟
٣- آیا له بیت المال څخه شخصي ګټه اخیستل روا دي؟
٤- اختلاس ولې ناوړه عمل ګڼل کېږي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بیت المال د ساتنې په اړه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملتونو په پرمختګ کې د پوهنې ونډه

پوهنه له ايمان وروسته د ولسونو د پرمختګ بنسټ جوړوي. هېڅ ولس د علم له څېړنې او نوښت پرته د پوهنې په مختلفو ډګرونو کې پرمختګ نشي کولاى.

ددغه لوست متن د شعر په فصيحه ژبه د ولسونو د پرمختګ علت او سبب بيانوي.

علم او پوهه

بې له علمه به څه غواړي په دنيا څوک	که عاقل وي که هوښيار وي که دانا څوک
تر دې ښه متاع په دې دکان کې نشته	سود به وکا که کوي دغه سودا څوک
درست جهان قربان د علم تر ګوهر شه	دغه وايم که مې ويوښتي ربښتيا څوک
علم سل خرواره ثقل په هوا کا	درواى شي يوه بڼه په هوا څوک؟
مجهولات به د عالم ورته معلوم شي	که دعلم له مضمونه شي جويا څوک
تر قيامته خرابي پرې اثر نه کا	که د علم پر بنا کېږدي بنا څوک
په دنيا دى هغه قصر بې قصوره	چې د علم پر قرار يې کړي برپا څوک
چې د علم د طبيب دارو ونه خوري	له مرض د جهل نه مومي شفا څوک
په جهان کې به غالب پر هر دښمن شي	که د علم توره وتړي تر ملا څوک
که بلا ده په جهان کې بې علمي ده	خداى دې نه کا مبتلا په دا بلا څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حکمت سره د خپل ملت غمخور شه — باري نه لري د بل ملت پروا څوك
چې د فکر باریکي نه لري وروره — څه په کار ده که لري باریکه ملا څوك
هرګز نه لري زوال دولت د علم — دا دولت له چا نه، نشي وړای په غلا څوك
که د خپل ملت پخپله غمخور نشې — هرګز نه کا په پردي مرې ژړا څوك

هر ملت چې وي بې علمه نابینا وي
باري مه شه په جهان کې نابینا څوك ...

(عبدالعلي مستغني)

لنډیز

عبدالعلي مستغني زموږ د هېواد مشهور شاعر دی. مستغني په ۱۲۹۳ هـ ق کال د کابل په بالاحصار کې زېږېدلی دی. د هغه مهال دوديز علوم يې لوستي او په نجوم او هندسه کې يې زياته مطالعه لرله. مستغني د سراج الاخبار د ادبي برخې ليکوال او د حبيبيې د ليسې ښوونکی و. مستغني په ۱۳۵۲ هـ ق کال [۱۳۱۲ لمريز کال] کې وفات شوی دی. مستغني په پښتو او دري ژبو شعرونه ويلي. دا کار په حقيقت کې له ټولو هېوادوالو سره د هغه مينه په ډاګه کوي.

اروا ښاد مستغني په دغه شعر کې علم ستايلی او د اوسنۍ نړۍ ټول پرمختګونه او برياوې يې د علم له برکته ګڼلي دي. هغه علم او د علم زور او قوت ستايي او بې علمي او ناداني غندي. د هغه دا شعر موږ ته ستر پيغام دی. ښايي عمل پرې وکړو او د علم د ترلاسه کولو لپاره شپه او ورځ زيار وکاږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې پورته شعر د هر بیت متن په جلاجلا توګه شرحه کړي.

ارزونه

۱. آیا د پټو سترګو تقلید د یوه ملت د پرمختګ سبب کېدای شي؟
۲. د لوېدیځ هېوادونو د پرمختګ او قوت سبب څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د پوهې او ودانۍ تر منځ د اړیکو په اړه یوه مقاله ولیکی چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د کندهار امنيتي کمربند او د زرغونې انا دريځ

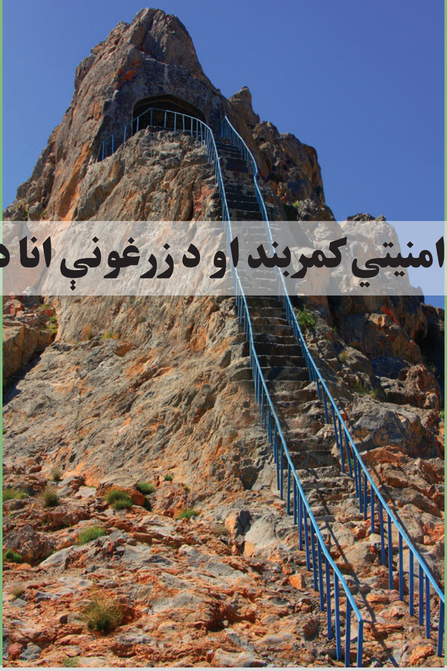

د کندهار دېوال(کمربند) د هېواد د تاريخ يو ځانګړى بحث دى، چې د احمد شاه بابا له زمانې سره تړاو لري. احمدشاه بابا د افغانستان له سترو واکمنانو څخه يو واکمن دى چې د خپلې پاچهـــۍ په لومړيو کلونو کې يې غوښتــل د کنـــدهار له ښار څخه ګردچـــاپېره دېوال تاو کړي.

زرغونه انا هغه پښتنه مېرمن وه چې د ښې مېرانې او غوره تدبير له مخې يې د دغه دېوال د جوړولو مخه ونيوله. په لانــدې لـوست کې به د پورتنۍ موضوع په اړه معلومات ترلاسه کړو.

د احمدشاه بابا مور زرغونه نومېدله. نوموړې په زرغونې انا شهرت درلود او د افغانستان د پوهو او هوښيارو ښځو له ډلې څخه وه.

احمد شـــاه بابا د پاچهۍ په اتم کال (١١٦٨ لمريز) په کندهار کې د مشـــرانو يوه جرګه جوړه کړه، چې د کندهار د نوي ښار د جـــوړولو په اړه خـــبرې وکړي. د نوي ښار د جوړولو لپاره ځاى وټاکي او د ښار د دېوالونو په اړه پرېکړه وکړي.

يوه ورځ زرغونه انا جرګې ته ورغله. احمدشاه بابا له خپلې مور و پوښتل: "مورې، جرګې ته څنګه راغلـې يـې؟" زرغونې انا ځواب ورکړ: "اورېدلي مې دي د يو ښـــار د جوړولو نيت لرې چې اووه دېوالونــه ولــري. زه راغلې يمه، پوه شـــمه چې آيا دغه خبره رښـــتيا ده او جرګې دغه هوډ نيولى؟"

احمدشاه بابا ځواب ورکړ: "هوکې مورې، جرګې پرېکړه کړې د نادرآباد پرځاى نوى ښار جوړ کړو چې ګردچاپېره اووه دېوالونه ولري. هغه به د افغانستان پلازمېنه وي او هلته به ژوند کوو."

زرغونې انا خپل زوى او د جرګې غړيوته وويل: "هېواد، ښـــار او خلك د غيرتي خلكو په همت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساتل کېږي، نه په لوړو دېوالونو. که غیرتي سرې شتون ولري، خلك که څه هم په کېږدیوکې ژوند وکړي، کولای شي خپل هېواد وساتي او که غیرت نه وي په اوو دېوالو څه، چې په سلو دېوالونو سره هم نشي کولای خپل هېواد وساتي. بې ځایه ځوانان مه ستړي کوئ، داسې ښار جوړ کړئ چې یوازې یو دېوال ولري او خلك پکې ژوند وکړي. د هېواد ساتنه د مېړنیو همت ته پرېږدئ."

د زرغونې انا دا خبرې احمد شاه بابا او د جرګې غړو ومنلې او پر پـخوانی پرېکړه یې بیا کتنه وکړه.

احمدشاه بابا د کندهار نوی ښار جوړ او د خپلې مور د سپارښتنې پر بنسټ یې یوازې یو امنیتي دېوال جوړکړ.

له دغې تاریخي کیسې څخه ښکاري افغانانو د تاریخ په اوږدو کې داسې مېړنې مشران درلودل چې تر قیامته به د هغو په کړنو زموږ ولسونه ویاړي. له خپل مسلمان ولس سره د هغوی بې کچې مینې، هغوی د مشرتابه تر ټولو لوړ پوړ ته رسولي وو، عملاً یې خلکو ته ښوولې وه چې د قام د مشر په توګه هغوی ټول هېواد ته د خپل کور او د هېواد ټولو وګړو ته د خپلو وروڼو او خویندو په سترګه ګوري.

هغوی د نېکمرغۍ لپاره داسې فکر کوي لکه پلار یا مور چې د خپلو اولادونو په اړه فکر کوي او په دغه ډګر کې د نارینه وو ترڅنګ د نامتو اتلو افغان مېرمنو تاریخي کړنې هم د تاریخ په پاڼو کې له ورایه ځلېږي.

حقیقت دادی چې اتلولي او مېړانه په نارینه یا ښځې پورې تړلې نه ده. په دغه برخه کې باید د خپلو تاریخي مېندو او پلرونو تاریخ په غور ولولو او د ژوند په چارو کې د هغوی پر پل، پل کېږدو. هغه چا، چې د ځمکې پر لویه برخه حکومت کاوه، تر واك لاندې سیمو کې یې سوله، امنیت او ورورولي ټینګه وه. اصلي لامل یې دا و چې له خپل مسلمان ولس سره یې ربښتینې مینه لرله. په همدغه ربښتینې مینه یې د خپل هېواد ټول وګړي یو شان پالل، د هغوی د ګټو د ساتلو او زیانونو د مخنیوي لپاره یې شپه او ورځ هڅې کولې. د هغوی د بري راز په همدغو چارو کې نغښتی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشـل شـي. لومړۍ ډله دې د احمد شاه بابا او دویمه ډله دې د هغه د مـور زرغونــې انا په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او دواړه ډلــې دې خپل معلومات ټولګیوالو ته بیان کړي.

ارزونه

۱- احمد شاه بابا په کوم نیت د کندهار تر ښار د دېوال چاپېرولو هوډ کړی و؟

۲- زرغونې انا د څه لپاره ددغه دېوال جوړولو مخالفت وکړ؟

۳- ملي مشران ښایي د خلکو پر وړاندې څنګه چلن ولري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملي مشــرتابه د اخلاقو او ورځني چلن په اړه معلومات راټول او ولیکي او په راتلونکي درسي ساعت کې دې له ټولګیوالو سره شریک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهیدانو یاد

شهید چاته ویل کېږي او له کوم مقام څخه برخمن وي؟

د شهیدانو په اړه زموږ دنده څه ده؟

د شهیدانو یاد او د هغوی د کړنو او سربښندنو یاد ساتل، د نن او سبا نسل ته څه ګټه لري؟

د غه لوست د شهیدانو او د هغوی د مقام په اړه دی. په دغه لوست کې به د پورتنیو پوښتنو ځوابونه ومومو.

شهید هغه چاته ویل کېږي چې د الله ﷻ د رضا د لاسته راوړلو لپاره او د اسلام د سپېڅلي دین او د هغه د حکمونو او ارزښتونو د ساتلو په لاره کې یې ژوند له لاسه ورکړی وي.

د اسلام حکمونه او ارزښتونه ټول د بشریت په خیر او ګټه او د انسانانو بریالیتوب او خلاصون په هغو کې نغښتی دی، ځکه ویلای شو چې شهید د لوړو انساني موخو او ارمانونو او بشري ټولنې او خلکو ته د چوپړ لپاره سرونه ښندلي او ځانونه یې قربان کړي دي. شهید هغه ډیوه ده، چې په خپله سوځي، خو ټولنه او نړۍ رڼا کوي.

د اسلام له نظره شهید ډېر لوړ مقام لري. په قرآني آیتونو او نبوي حدیثونو کې په وار وار د شهید د مقام او د الله ﷻ په دربار کې د هغه د لوی ثواب یادونه شوې ده.

د قرآني آیتونو او نبوي حدیثونو پر بنسټ، شهیدان په حقیقت کې ژوندي دي او نه ښايي هغوی مړه وبلل شي. الله تعالی ﷻ د شهیدانو په اړه فرمايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿وَلاَ تَقُولُواْ لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبيلِ اللّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاء وَلَكِن لاَّ تَشْعُرُونَ﴾ - بقره:۱۵۴}

ژباړه: يعنې تاسو هغوی ته چې د الله جل جلاله په لاره کې وژل شوي، مړه مه وايئ، ځکه هغوی ژوندي دي او تاسو نه پوهېږئ.

ګران افغانستان د شهيدانو هېواد او زموږ ملت شهيد پالونکی ملت دی. افغان ولس د دين، ناموس، خاورې، خپلواکۍ او آزادۍ د ساتلو لپاره هر مهال قرباني ورکړې او د دغه سپېڅلي ارمان د ترلاسه کولو لپاره يې په زرګونو شهيدان ورکړي دي.

کله که زموږ هېواد د پرديو تر اشغال او يرغل لاندې راغلی او زموږ دين، ناموس، خپلواکي او آزادي له ګواښ سره مخامخ شوې، د افغانستان غيرتي ولس د جهاد او مبارزې مورچل ته دانګلي او په دغه لاره کې يې خپل مال او سرونه قربان کړي دي. د بېلګې په توګه د افغان - انګليس په دريو جګړو کې چې پر افغانستان د انګريزانو له خوا يرغل شوی او انګلستان زموږ د هېواد د اشغال هوډ کړی و، زموږ غيرتي ولس په مېړانه د بې شمېرو قربانيو او ډېرو شهيدانو په ورکولو غليم ته ماتې ورکړې او د هېواد استقلال يې لاسته راوړی دی.

همدا راز د ۱۳۵۷ لمريز کال د غويي د اوومې نېټې له خونړۍ کودتاه وروسته زموږ د مسلمانو خلکو دين او سپېڅلي ارزښتونه تر ګواښ لاندې راغلل. د وخت کمونستي حکومت د الحاد (بې دينۍ) او مارکسيزم د خپرولو او زموږ د خلکو، په تېره بيا د علماوو، پوهانو او د هېواد د فکر خاوندانو پر وژنو پيل وکړ او پر افغانستان يې د سوسيالستي شوروي اتحاد د يرغل لاره هواره کړه.

د افغانستان مسلمان ملت د کمونستي الحاد او د شوروي د سره پوځ د تيري پرضد چې غوښتل يې زموږ هېواد اشغال کړي، د جهاد اعلان وکړ. په دغه سپېڅلي جهاد کې چې تر يوې لسيزې ډېر اوږد شو، تر دوو ميليونو زيات هېوادوال د نارينه وو، ښځو، ماشومانو، ځوانانو او سپين ږيرو په ګډون شهيدان شول. کابو د افغانستان لوېشت لوېشت خاوره د سپېڅلي جهاد د شهيدانو په وينو سره شوه.

زموږ د ملت د تاريخ جوړوونکي جهاد د شهيدانو په منځ کې د افغانستان ډېر ښه خلک چې يکې علماء، پوهان، استادان، روڼ اندی، سياستوال، مشران، سپين ږيري، سوداګر، محصلين،

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکـــي او ځوانان وو، یا له یرغلګر دښـــمن ســـره د جهاد په تاوده مورچـــل کې او یا هم په زندانونـــو او بېدیـــاوو کې د یرغلګرو او د هغوی د برېښو له خوا په ډېر مظلومیت ســـره شـــهیدان شوي دي.

د مجاهدینو د سربښندنو، غیرت او زمونږ د ګرانو شهیدانو د قربانیو په پایله کې، افغانستان د شوروي اتحاد له منګولو، اشغال او استعمار څخه خلاص او یوځل بیا د استقلال او آزادۍ خاوند شو.

د افغانســـتان ملت تل د خپل دین او خپلواکۍ د ســـاتلو لپاره سربښندنو او شهادت ته چمتو دی. هر کلـــه چې د افغانســـتان د خلکو پر دین، ناموس او خاوره یرغل وشـــي، د جهاد جنډه پورته کوي.

باید ووایو چې د افغانســـتان خپلواکي او آزادي د تاریخ په اوږدو کې د تل لپاره د ربښـــتینو او مؤمنو مجاهدینـــو د زړورتیا او شـــهادت زېږنـــده ده. هغه څه چې نن یې لرو، د شـــهیدانو د وینو له برکته دي. که زمونږ ګران شهیدان نن زمونږ په منځ کې نشته، خو د هغوی د سربښندنو او اتلولیو یادول او خاطرې به د هېواد د نن او سبا د نسلونو په زړونو او ذهنونو کې تلپاتې وي.

ژوندي ولســـونه کله هم خپل شـــهیدان او اتلان نه هېروي. د شـــهیدانو یاد او د خدمتونو او قربانیو درناوی د افغانســـتان د ملت د هوښـــیارۍ او د کار پر ارزښـــت د پوهېدلو نښه ده. له دې امله مونږ د شهیدانو خاطرې ژوندۍ ساتو، ترڅو مو هېواد ژوندی پاتې شي.

د شـــهیدانو د ارمانونو او موخو ســـاتنه او د هغوی پر لارې تلل، که له یوې خوا د هغوی د مقام او د لوړ موقعیت درناوی دی، له بلې خوا د ربښتیني هېوادپالنې نښه ده. مونږ یو ژوندی او یو موټی ملت یو، ځکه چې خپل شهیدان موهېرکړي نه دي.

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځه کسیزو ډلو ووېشل شي او په خپلو کې دې د شهیدانو د مقام او د هغوی د کارنامو په اړه خبرې وکړي. د خبرو په پای کې دې د هرې ډلې په استازیتوب یوتن د ټولګي مخې ته راشي او د مباحثې لنډیز دې خپلو ټولګیوالوته بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه

۱- د شهید کلمه چاته کارول کېږي؟

۲- د اسلام له نظره شهید کوم مقام او موقعیت لري؟

۳- زموږ د هېواد خپلواکي او آزادي د کومو کسانو د سرښندنو په پایله کې لاسته راغلې ده؟

٤- زموږ د هېواد ننني او سباني نسلونه د شهیدانو د آرمانونو پر وړاندې څه دنده لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د شـــهید او په ټولنه کې د هغه د مقام په اړه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښـــو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

وطن وايي

هېواد هغه ځای دی چې انسان پکې زېږېدلی او خـــاپورې يې پکې کړې وي. له دې امله مينه او محبــت ورسره لري.

د پرديسۍ او مسافرۍ پر مهال رنځېږي او په آبادۍ او سمسورتيا يې خوشحالېږي او خـــوند ترې اخــلي. هېـــواد يا وطن، د يوې مور پـــه څېر په خپله مهربانه غېږ کې د خپلـــو بچيانو او وګړو لپاره اسانتياوې چمتوکوي. له دې امله هېواد ته د مور خطاب کـــوي او هېواد هر چا ته د مور حيثيت لري. د هغه ساتنه او پالنه د هر هېوادوال ملي، انساني او اسلامي دنده ده. په دې لوست کې به زده کوونکي د هېواد د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړي.

واوره ای پښـتونه، زه ميــراث ستا د نيکـويمـه
ستا ښکلې زانګـــو يم هديــره ستا د پلـرويمـه
خاورې مې مه بوله په ښـه سترګه را ته ګـــوره ته
خـــاورې کـــه يـم ستا د نيکـــونو دسـرو يمه
ښه ښايسـته لعلونه سره ياقوت مې په لمن کې دي
ښکلـــې شـــنه باغچه له ګلو ډکه د ليـــدو يـمه
ښـې سـپينې خوږې يخې اوبه مې د شودو په ځای
تاسې ته درکړې مې مـــور د ټولو پښـــتنو يـــمه
خـاوره او هوا مـــې له غـــيرت او ننګـه ډکه ده
وايي ننګ غيرت چې زه ورېمه ستاسې د غرو يمه
ښنـلې دي سـرې وينې د اوبو په ځـای چمن زما
زه ابياري شـــوې تل د تـــورو په اوبـــو يمـــه
ته د سـپينو تـورو په رڼاکې روزل شـــوی يـــې
برق د آسـمان وايي بريښنا ستاسې د چـــړو يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیر د پښتـنو خوی او خصلت چې گوره نه کړې ته
زه سـاتلـــې تا په پښتـنوالـــه او پښتـــو یـــمه
مه ټیټوه هیڅکله خپل سـر د بل په مـــخ کې ته
تـه که وې ســـرلوړی زه سـرلوړې پـه ملکو یمه
کلک عــزم له سره تېربدل په خپل ناموس باندې
ښیمـــه پښتـون ته د غیـرت او ننـگ زانگو یمه
څوک مـې که پوره حقیقت غواړي په سـندروکې
زه ((الفت)) سـتایلې په خوږو خوږو نغـــمو یمه

لنډیز

شـاعر په پورتني شـعر کې په ښـکلو الفاظو او جملو کې د هېواد ارزښت بیا نوي. هېواد یوازې یو موټـی خـاوره نه، بلکـې د پلرونو او نیکونو درونـد میراث دی. د هغه پـه زړه او لمن کې لالونه، کانونه، ښکلې چینې، یخې اوبه، ښکلې دښتې، شنه باغونه شته. تر ټولو مهم ټکی پکې له هېواد سـره مینه او محبت دی. شـاعر هغه ته اشاره کوي چې د هېواد پت او عزت په میړاني سره وساتل شي او د سرلوړی لپاره یې سربښندنې ته چمتو واوسي.
په شعر کې له پښتو او پښتنو څخه موخه هغو غورو خویونو او اخلاقو ته اشاره ده چې لـوړ همـت، هیوادپالنـــه، زړورتیا، غیرت، میلمه پالنه صبر او اسـتقامت پکې نغښتي وي. افغانان له ستونزو سره روږدي دي او د زور او زر لپاره چا ته سر نه ټیټوي. کله چې د اسلام په سپیڅلي دین مشرف شول، دا خویونه نور هم پکې پیاوړي شول.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. لومړی ډله دې د هېواد د ښتمنیو او دویمه ډله دې د هېواد د ارزښت په اړه په خپل منځ کې مباحثه وکړې او پایله دې ټولگیوالو ته وړاندې کړي.

ارزونه

۱ - ستاسو په اند د هېواد خدمت څنگه سرته رسېدای شي؟
۲ – هېواد یې له اوسېدونکو څخه څه تمه لري؟ په خپله ژبه یې ووایئ.
۳ – د هېواد په ساتنه کې د خپلو نیکونو کومې کارنامې درته په یاد دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکـي دې دگل پاچـا ((الفت)) په اړه مقاله چمتو او پـه بله ورځ دې په ټولگي کې وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد اتل، غازي محمد جان خان وردګ

زموږ مېړنی خاوره د نومياليو مشرانو، مجاهدينو، پوهانو، ليکوالو او شاعرانو زانګو ده. بې شمېره مشــران، مجاهديــن او اتلان يــې په خپلې غېږ کې روزلي دي. هر يوه پــر خپل مهال خپلو خلکو او خــاورې ته نــه هېريدونکي خدمتونه کړي او خپل نومونه يې تلپاتــې کړي دي. د هغوی پېژندل زموږ د هر يوه افغان دنده ده. موږ ته ښــايي د هغوی کارنامې يادې وســاتو او ويارږ پرې وکړو. غازي محمدجان خان وردګ د نوموړو ملي اتلانو له ډلې څخه يو ملي اتل دی. نوموړي له غليم څخه د هېواد په آزادولو کې ســتر رول لوبولی دی. له همدې امله يې نوم زموږ د هېواد د تاريخ په زرينو پاڼو کې ليکل شوی دی.

په دغه لوست کې د غازي محمدجان خان وردګ لنډه پېژندنه کوو.

محمدجان خان وردګ ولې د ملي غازيانو او اتلانو په ډله کې ګڼل کېږي؟

محمــد جان خان وردګ د غازي ســيدال خــان زوی دی او د وردګو ولايت د جغتو ولســوالی په بيدمشــک کلي کې زېږېدلی دی. محمد جان خان وردګ د ځوانی پر مهال د امير شــېرعلي خان په لښکرو کې شامل شو. په پوځي خدمت، نظامي دسپلين، توپ استعمالولو او نښې ويشتلو کې د ورتيا او مهارت له امله د جنرالی رتبې ته ورسېد.

کلــه چې انګريزانو د خيبر له لارې پر افغانســتان يرغل وکړ، قومونــو او قبايلو له جمرود څخه تر ډکــې پورې د غازي محمد جان خان تر مشــرۍ لاندې ســخته جګړه وکــړه. هغه مهال چې امير محمديعقوب خان په ګندمک کې د فرنګيانو د برچې تر څوکې لاندې دګندمک تړون لاسليک کړ، محمد جان خان په ډکه کې په جګړه بوخت و، دربار ته راغی او له نوموړي لوظنامې سره يې خپل مخالفت څرګند کړ. د سيمې خلک يې جهاد ته راوبلل. د سيمې خلک پرې راغونډ شول، د وردګو لښکرې چې لا له وړاندې تيارې وې، د شلګر، کټواز او نورو سيمو له غازيانو سره يو ځای شــوې او پر انګريزانو د بريد لپاره د وردګو د خوات او شــنيز په لارو کابل ته روان شــول. د خوات په لنګر نومې سيمه کې ورسره د غازي عبدالغفور اخندزاده تر مشرۍ لاندې يو شمېر مجاهدين

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځای شـول. کله چې د ۱۸۷۹ کال د می په میاشـت کې انګریزان کابل ته ننوتل، محمد جان خان وردګ له یوه ټولي عسکرو سره د کوهستان له لارې راغی او په آسمايي غره کې يې پر انګریزانو برید وکړ. له دې وروسـته جرنيل محمدجان خان په غازي محمد جان خان وردګ ونومول شـو. د جنګیالیو د کمښـت له امله بېرته وردګو ته سـتون شـو. هلته يې له ملي او مذهبي مشرانو سره سلا مشورې وکړې. د یوه لوی لښکر له تیارولو وروسته د ۱۲۵۷ لمریز کال د لیندی په میاشت کې کابل ته راغی او پر انګریزانو يې برید وکړ او سخته ماتې يې ورکړه. د ملي مبارزینو بریدونه هومره ژور او کاري وو چې بې شمېره انګریزان يې تر خاورو لاندې کړل.د کابل په قلعه قاضي کې د محمد جان خان په مشـرۍ برید د دغو سـترو نظامي خوځښتونو یوه لویه بېلګه ده چې وايي انګریزانو د تېښتې لاره ورکه کړې وه. د انګریزانو د ځواکونو مشر، رابرټس هر ځای له غازي محمد جان خان او وزیر محمد اکبر خان څخه سر ټکولی دی.

پـر هېواد د انګریزي ښـکېلاک د دویـم یرغل پر مهال غازي محمد جان خـان وردګ د خلکو او ولسـونو پـه یو کولو وکړای شـول، د وردګو، غزني او کابل په سـیمو کې بهرنیـو یرغلګرو ته غاښ ماتوونکې ماتې ورکړې.

لـه محمدجان خان وردګ سـره د خپل ځان او خپلې کورنۍ غـم نه و، بلکې د ټول ولس او خپل هېـواد افغانسـتان غم ورسـره و. هغه ته څرګنـده وه چې د هېواد ننګ، ناموس، عزت، شـرف او خپلواکـي د ټولـو افغانانو پر یووالي او یوموټي توب سـاتل کېږي، لـه دې امله يې د ملي یووالي او د ولسونو د وحدت پر اړتیا ټینګار کاوه.

غازي محمد جان خان د ۱۲۱۳-۱۲۵۸ لمریز کلونو تر منځ ژوند کړی او د افغانستان په سیاسي تاریخ کې یې پیاوړی رول لوبولی دی.

غازي محمدجان خان وردګ په همدې لارکې د شهادت لوړ مقام ته رسېدلی دی. اروا دې ښاده وي.

فعالیت

زده کوونکي دې د هېواد د خپلواکۍ د لارې د ملي مجاهدینو او اتلانو د سرښندنو په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

ارزونه

۱ - ستاسو په اند غازي محمد جان خان وردګ ولې د ګندمک له تړون سره مخالفت وکړ؟
۲ - انګریزانو څو واري پر افغانستان برید کړی او غازي محمدجان خان د کومې جګړې اتل ګڼل کېږي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هېواد د خپلواکۍ په ساتلو کې د ولس د یووالي د اهمیت او اړتیا په اړه یوه مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ازادۍ او خپلواکۍ اهمیت

خپلواکي او آزادي د يوه ملت په برخليك كې څه ونډه لري؟
خپلواك ولسونه په نړۍ كې كوم دريځ لري؟
په دې لوست كې به د نورو معلوماتو تر څنګ د پورته پوښتنو ځواب لاسته راوړو.

آزادي او خپلواكــي د الله ﷻ لــه ســترو نعمتونو څخه ګڼل كېږي. خپلواكــي دې ته وايي چې د يو هېواد اوســېدونكي خپل ټول سياســي، اقتصادي او فرهنګي فعاليتونه د بهرنيانو له لاسوهنې پرته د خپل هېواد د ملي ګټو، د ځمكې د بشــپړتيا، ترقۍ او پرمختګ د ســوكالۍ او نيكمرغۍ په پام كې نيولو سرته ورسوي.

د افغانستان آزادۍ خوښوونكي خلك د تاريخ په اوږدو كې د ظلم، استبداد، استعمار او تېري پر وړاندې جهاد او مقابله كړې ده او د هېواد له آزادۍ او خپلواكۍ څخه يې د سر او مال په بيه ساتنه كړې ده. ځرګنده بېلګه يې د مقدوني ســكندر، چنګيز، مغولو، انګرېزانو او په دې ورووســتيو كې زموږ پر هېواد د پخواني شــوروي اتحاد د ســره پوځ د يرغل پر وړاندې د افغانستان د خلكو مېړانه ده. افغانانو د اسلام د مبين دين د لارښــوونو په رڼا او د ملــي يووالــي او اسلامــي روحيې د ساتلو په بركت د پرديو تېري پر شا تمبولي او له خپلې خاورې څخه يې دفاع كړې ده.

د ولســونو نېكمرغي هغه مهال رامنځته كېداى شــي چې هېوادونه يې سياسي او اقتصادي آزادي ولري؛ يعني په سياسي عمل او اقتصادي فعاليتونو كې آزاد وي او د خپلواكۍ او آزادۍ تر سيورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې خلک خپله نېکمرغي، ترقي او پرمختګ ترلاسه کړي.

د آزادۍ او خپلواکۍ لمانځل د هېواد شهیدانو، اتلانو او سربښندونکو ته درناوی دی، چې د هېواد لپاره یې خپل ګران ځانونه قرباني کړي او راتلونکو نسلونو ته یې ستره ډالۍ، یعنې آزادي او خپلواکي په میراث پرې ایښې ده. موږ باید د هغو د لاسته راوړنو اوبرياوو ساتنه وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د لاندې یوې موضوع په اړه خبرې وکړي او پایله دې خپلو ټولګیوالو ته ووایي.

ـ آزادي څه ته وایي؟

ـ آزادي د انسانانو او هېوادونو په ژوند انه کې څه ارزښت لري؟

ـ د هېواد له خپلواکۍ او آزادۍ څخه څرنګه ساتنه کېږي؟

ارزونه

۱. خپلواکي او آزادي د یوې ټولنې په اقتصادي پراختیا کې څه ونډه لري؟

۲. د سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ ترمنځ څه اړیکه ده؟

۳. د خپلواکۍ په ساتنه کې د افغانستان د خلکو د مېړانې بېلګې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آزادۍ د اهمیت او ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عینو کاریز

مېرمــن عینــو یوه پیــاوړې او غیرتمنه مېرمن وه چې د احمد شــاه بابا په عصر کــې یې په کندهار کې ژوند کاوه. د دې ښــځې په کړو وړو کې اســلامي ارزښــتونه او افغاني غیرت ګډ شوی و. زده کوونکي به په دغه لوست کې د مېرمن عینو د مېړانې، شهامت، او له هېواد سره د هغې د مینې او محبت په اړه معلومات تــر لاسه کړي.

د کندهار ښــار ته نــژدې یوکاریز دی چې د عینو کاریز نومېږي. عینو یــوه ننګیالۍ افغانه مېرمن وه چې د احمد شــاه بابا په عصرکې یې ژوند کاوه. کوم وخت چې احمد شــاه بابا د هندوستان په یوه سفر تله، نو د دې مېرمنې خاوند هم له هغه سره په عسکرو کې هغه لورې ته لاړ. کله چې افغانان له هغه ســفر څخه بېرته بریالي او فاتح را وګرځېدل، نو د کندهار ښــار ته نژدې دېره شول چې شپه تېره کړي او ســبا د ورځې په رڼا کې په ښــکاره شان او شوکت ښار ته ننوزي. د مېرمن عینو خاوند په دغه شپه په پټه خــپل کور ته لاړ. د کــور دروازه یې وټکوله. مېرمــن عینو دروازې ته ورغله او ویې پوښــتل څوک یې؟ ده ورته ځان وروپېژاند. مېرمن عینو بیا ورڅخه پوښــتنه وکړه چې څنګه راغلې؟ احمدشاه بابا څه شــو؟ لښکر مــو بــریالی شــو؟

خاوند یې ورته وویل، که مو لښــکر بریالی شــوی نه وای، نو زه به هم تا ته ژوندی نه وای راغلی، لویه سوبه مو په نصیب شــوې ده... عینو بیا پوښتنه وکړه، نو ته ولې یوازې راغلې؟ نور لښکر څه شو؟ خاوند یې وویل، نور لښکر ښار ته نژدې د بابا په امر پروت دی، چې سبا د ورځې په رڼا کې ښــارته ننوزي. زه ســتا مینې ناقرار کړم او تر هغو د مخه راغلم، ژر دروازه راخلاصه کړه چې سره ووینــو. عینــو ورته وویل، تــه تر چا نازولی وې چې ملګري دې پرېښــودل او په پټه له ټولو څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخه شـوې، ماته راغلې؟ آيا سـتا نورو ملګرو ښځې نه درلودې؟ که يې په سينو کې زړونه نه وو؟ دا ټول وو، خو هغو نه غوښـته چې داسـې يو کار وکړي... که سبا نورې پښتنې مېرمنې خبرې شي ماته به څه وايي؟ دا ډېر لوی پېغور دی. تا ته ور نه خـلاصوم، ځه لاړ شه! هغه مهال چې د احمد شـاه بابا ټول سـرتيري کورونو ته راستانه شـول، ته هم راتلای شی. د عينو خاوند د خپلې ننګيالی مېرمنې له پيغوره و شرمېد، بېرته لاړ، خو خيمې ته نژدې څوکيدارانو ونيوه او سبا ته يې د احمد شاه بابا مخې ته وروست، څوکيدار عرض وکړ چې دا سپاهي د شپې بې له اجازې کورته تللی و.
احمدشاه بابا پوښتنه ځنې وکړه، عسکر چې څه ليدلي او اورېدلي وو، ټول يې ورته وويل.
احمدشاه بابا د هغه د مېرمنې پر مېړانه او افغاني احساس باندې شاباسی ووايه او د هغې په درناوي يې د دې عـسکر ګـناه هـم وبښله، مـېرمن عينو ته يې کاريز ورووباښه چې تر اوسه پـورې د ((عينو کاريز)) په نامه مشهور دی، دا کاريز د کندهار ښار لمرخاته ته پروت دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، يوه ډله دې د تاريخ په اوږدوکې د افغاني ميرمنو او بله ډله دې د عينو د مېړانې او غيرت په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي.

ارزونه

۱- مېرمن عينو د افغانستان د کوم پاچا په عصر کې اوسېدله؟
۲- مېرمن عينو د خپل خاوند په وړاندې څرنګه دريځ غوره کړ؟
۳- احمد شاه بابا د عينو د هېواد پالنې د روحيې پر وړاندې څه غبرګون وښود؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د منابعو او د سيمې د مشرانو په مرسته له هيواد سره د مينې په اړه يوه مقاله ترتيب او په ټولګي کې دې وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي میراثونه

(ملي موزیم، ملي ارشیف او ملي ګالري)

پــه دغه لوســت کې به د ملي موزیم، ملي ارشــیف او ملــي ګالرۍ په اړه معلومــات پیدا کړو. په نوموړو ځایونو کې تاریخي آثار، ارزښــتناک خطي اســناد او هنري آثار ســاتل کېږي او ننداري ته وړاندې کېږي، چې زمــوږ د ټولنې د تېرو وختونو د سیاســـي، اقتصــادي، فرهنګي، پوځي او ټولنیزو حالاتو بیانوونکــي دي. دغه راز دا تاریخي آثار د فرهنـــګي میراثونو په نامه هم یاد شوي دي. له دې لوســت څخه به پوه شــو چې دا توکي چېرته ساتل کېږي او موږ د هېواد پر وړاندې څه مسؤولیت لرو؟

۱ـ ملي موزیم، دلرغونو آثارو زېرمه تون

د تاریخي او ارزښتناکو آثارو او توکو د ساتنې لپاره ډېر مهم ځای موزیمونه دي چې په ورته حال کې خلک د هغوی په لیدلو په مســتقیمه توګه له ارزښــتناکو فرهنګي میراثونو سره آشنا کېږي. په ۱۹مه پېړۍ کې د لرغــونو آثارو د ســاتنې او ننداري لپاره په نړۍ کې مـــوزیمـــونه جوړ شول.

د کمیابو او ارزښتناکو شیانو له ساتنې سره د انسانانو ذاتي تمایل، علمي پرمختګونه، له ملي هــویت ســـره مینه او د لرغوني ژوندانه په ښه پېژندلو کې د دغو آثارو د ارزښت په اړه د خبرتیا زیاتوالی هغه دلایل دي چې دولتونو او حکومتونو په دې برخه کې پاملرنه کړې. له فرهنګي مرکزونو څخه یو هم د افغانستان ملي موزیم دی. ملي موزیم په ۱۲۹۸لمریزکال کې جوړ شوی دی چې د هېواد د تاریخي آثارو د ساتلو مسؤولیت پر غاړه لري. دغه موزیم ته د کورنیو جګړو پر مهال ډېر زیانونه اوښتي او یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر توکي يې له هېواد څخه بهر ته وړل شوي وو. د افغانستان ملي موزيم د نړۍ له بډايو موزيمونو څخه شمېرل کېږي او ډېر ارزښتناک تاريخي آثار لري. اوس د دغو آثاروګڼ شمېر د دولت په پاملرنه او د دوستو هېوادونو او نړيوالې ټولنې په مرسته بېرته هېواد ته راوړل شول. دغه راز د هغه ودانۍ هم د نړۍ د موزيمونو له معيارونو سره سم بېرته رغاول شوې ده. ملي موزيم دکابل ښار د دارالامان په سيمه کې موقعيت لري او د افغانستان له فرهنګي او تاريخي ودانيو څخه شمېرل کېږي.

۲_ ملي ارشيف

د خطي او چاپي ارزښتناکو آثارو د ساتلو ځای د ملي آرشيف په نامه يادېږي. د اسنادو د ساتلو لپاره ارشيف د جوړېدو تاريخ تر لرغوني وخت پورې رسېږي. له هغه وخته، چې انسان د خپل ژوندانه اړوند مسايل ثبت کړل، د ساتنو په فکر کې يې ولوېد. مسلمانانو په مختلفو پړاوونو کې د اسنادو د ساتلو لپاره ځايونه درلودل چې د خزينې په نامه يادېدل. په اروپا کې په منځينو پېړيو کې د دولتي سندونو او مدارکو د ساتلو لپاره آرشيفونه رامنځته شول. په ۱۷مه پېړۍ کې په اروپا کې د مهمو دولتي سندونو تنظيم دود شو او د هرې ورځې په تېرېدو سره د ملي آرشيفونو شمېر زيات شو.

په افغانستان کې ملي ارزښتناک آثار لکه فرمانونه، علمي، قلمي او نقش شوي او ميناتوري شوي علمي کتابونه او نور مهم سندونه په ملي آرشيف کې ساتل کېږي.

زموږ د هېواد ملي آرشيف په ۱۳۵۳لمريز کال کې جوړ شوی، دکابل ښار په سالنګ واټ کې موقعيت لری او د افغانستان د تاريخ او فرهنګ د څېړنې ښه منبع ګڼل کېږی.

په ملي آرشيف کې لاندې سندونه ساتل کېږي:

- اقتصادي او ټولنيز سندونه، لکه په ځمکو، سوداګرۍ او صنعت پورې اړوند سندونه،

ملي آرشيف

(c) ketabton.com: The Digital Library

• فرهنگـــي ســـندونه، لکـــه د علمي او فرهنگي مرکزونـــو په جوړولو پورې اړوند ســـندونه، خطي میناتوري شوي کتابونه،
• سیاسي سندونه، لکه فرمانونه او تړونونه،
• شخصي سندونه، لکه خاطرې او سفر نامې.

۳ـ ملي گالري، د هنري آثارو زیرمه تون

گالري یوه فرانســـوي کلمه ده. په افغانســـتان کې هغه ځای ته ویل کېږي چې د نقاشـــۍ او میناتورۍ ارزښتناک کلاسیک او معاصر آثار پکې ساتل کېږي.
د موزیم تابلوگانې او نور نقاشـــي شـــوې آثار د څېړونکو د څېړنې لپاره ډېر زیات ارزښت لري. په هر حال لرغوني آثار چې په ملي موزیم، ملي ارشیف او ملي گالرۍ کې ساتل کېږي، د ټولنې د سیاسي، اقتصادي او فرهنگي، پوځي او ټولنیزو حالاتو د درک لپاره د څېړونکو او تاریخپوهانو د مطالعې او څېړنې لپاره اصلي منبع بلل کېږي. ملي گالري د کابل ښار په آسمایي واټ کې موقعیت لري.

د ملي گالرۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو کې د دې مطالبو په هکله خبرې اترې وکړي او پایله دې د ډلې استازی نورو ټولګیوالو ته ووایي.

- هغه آثار چې په ملي موزیم کې ساتل کېږي، بیان کړئ.
- هغه سندونه چې په ملي ارشیف کې ساتل کېږي، بیان کړئ.
- هغه آثار چې په ملي ګالرۍ کې ساتل کېږي، بیان کړئ.

ارزونه

۱. ولې هېوادونه موزیم لري؟
۲. ملي آرشیف ولې او څه وخت زموږ په هېواد کې جوړ شو؟
۳. آیا ملي ګالرۍ ته د هنري آثارو موزیم ویلای شو؟

کورنۍ دنده

هغه پخواني آثار او سندونه، چې زموږ ملي هویت څرګندوي، د خپلو ملګرو او دوستانو په مرسته ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد نوموړکي خدمتگاران

کلـه چـې د هېواد د خپلواکـۍ په اړه خبرې اورئ، آيا دې ته مو پام کړی چې دغه خپلــواکــي په څومره بيه د چا د جهــاد او سرښندنې له امله لاسته راغلې؟ کله چــې د هېــواد دننه سفرکوئ، آيا په ذهن کې مو گرځېدلي چې د سړکونو جوړېدل د چا د خولو د تويېدو او نه ستړي کېدونکي کار پايله ده؟ کله چې د هېواد په کوم گوټ کې ښـکلې ودانۍ وگورئ، کله مو د هغو کسـانو په اړه فکـر کړی چې په جوړولو کې يې شـپه او ورځ زيار گاللـی. کله چې له وېرې پرته په خپلو کورونو کې سوکاله ژوند کوئ، يا په ښوونځي کې زده کړه کوئ يا په ښارکې په آزاده توگه گرځئ راگرځئ، آيا فکر مو کړی چې دغه آرامي او امنيت چا ټينگ کړی؟ کله چې خواړه، مېوه يا سابه خورئ او خونـد تـرې اخلئ، آيا دې ته مو پام کړی چې د هغـو د کرلو، خړوبولو او د الله جل جلاله د دغو نعمتونو د تيارولو زيار چا گاللی او خولې يې تويې کړي دي؟ کله چې د گران هېواد له ښارونو څخه په يوه پاك ښـار کې گرځئ، آيا په ذهن کې مو گرځېدلي چې دغه پاکي او ښـکلا د چا د کار محصول دی؟ کله چې د هېواد په يوه روغتون کې تاسـې يا ستاسـو له خپلوانو څخه د چا درملنه شـوې او روغ شـوی وي، آيا پام مو ورته کړی چې د ناروغانو د درملنې لپاره شـپه او ورځ څوك زيار باسـي او د شپې ويښ پاتې کېږي؟

کوم کارونه چې پورته ونومول شــول، ټول د افغانســتان د زرگونو مخلصو او هېوادپالو بچيانو د نه ستړې کېدونکو هڅو پايلې دي چې په زړه سوي او ځان تېرېدنې د هېواد او هېوادوالو په چوپړ کې دي او په ټول وس هڅه کوي، د هېوادوالو د آرامۍ او سوکالۍ لپاره لاره هواره کړي.

د هېواد امنيت، آرامي او پرمختگ د دغو نوموړکو خدمتگارانو له سرښندنو پرته لاسته نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه دې املـه پر ځای ده چې د هېواد د بچیانو د رښــتینو هڅو درناوی وکړو او د هغوی احســان او نیکۍ هېرې نه کړو.
هغه انســانان چې نورو ته خیر رســوي، د شــمعې په څېر دي، په خپله ســوځي، خو چاپېریال رڼا کوي. دا راز خلک د ستاینې او درناوي وړ دي.

فعالیت

زده کوونکي دې د هغو هېوادوالو د کارونو په اړه په خپلو کې بحث وکړي چې په خپلې سرښندنې د نورو د ژغورنې لامل شوي دي. هغه کلینر چې د سالنگ په لویه لاره کې یې ځان د موټر تر ټایر لاندې کړ او شــهید شــو، خو لســگونه نور هېوادوال یې له مرگ وژغورل، د دغو ځان تېرېدنو یوه بېلگه ده.

ارزونه

۱- د هېواد خپلواکي د کومو کسانو د ځان تېرېدنو محصول ده؟
۲- موږ د هېواد د نومورکو خادمانو په اړه څه مسوولیت لرو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکــي دې د هغو ارزښــتمنو خدمتونو بېلگې په خپلو کتابچو کــې ولیکي چې د هېواد په پرمختگ او پراختیا کې اغېز لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمٰن پژواک

په دغه لوســت کې به د هېواد د يوه سياســي، فرهنګي او ادبي شخصيت، عبدالرحمٰن پژواک په اړه معلومات ترلاســه کــړئ.

عبدالرحمٰن پژواک د افغانســتان د تاريخ، فرهنګ، ادب او سياســت په ډګر کې يو ځلانده او لوی شــخصيت دی چې په ۱۲۹۶ لمريز کال کې يې د همېشــه بهار (ننګرهار) د ســره رود (سرخرود) ولسوالي د باغبانيو د کلي په يوې روڼ اندې کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي. پژواک تر ځلورم ټولګي پورې د خپل زېږېدلو په ځای کې زده کړه وکړه. ثانوي يا منځنۍ زده کړې يې د حبيبيې په لېسه کې په برياليتوب سره پای ته ورسولې او وروسته يې د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته لاره پيداکړه. خرنګه چې د خپلې سليقې او مينې پر خلاف په هغه پوهنځي کې شامل شوی و، دوه کاله وروسته يې خپلې زده کړې نيمګړې پرېښودې.

اروابناد عبدالرحمٰن پژواک خپل کاري ژوند د تاريخ په ټولنه کې د انګليسي ژبې د ژباړونکي په توګه پيل کړ. د دغه کار ترڅنګ يې ادبي او هنري ليکنې هم کولې او وروسته يې د مطبوعاتو په مستقل رياست کې کار وکړ. بيا د اصلاح ورځپاڼې د مسؤول مدير په توګه وټاکل شو. وروسته د باختر آژانس مشر شو او د پښتو ټولنې رياست افتخاري غړی شو. اروابناد پژواک په ۱۳۲۵ لمريز کال د ډيپلوماسۍ ډګر ته راغی او په ډېره لنډه موده کې يې استعداد او کاري توان ښکاره شو.

د ملګرو ملتونو په سازمان کې يې د افغانستان د دايمي استازي په توګه اوږده موده په مينه او مسووليت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار وکړ. د خپلې ژورې پوهې او تجربو پر بنسټ پر مهمو دندو وګومارل شو. له هغې جملې څخه د ملګرو ملتونو پر منشور د بیاکتنې د کمیسون، د بشري حقونو د کمیسون، د ملګرو ملـــتونو د ټولنې عمـــومي غونډې مشري او د نامیبیا لپاره د ملګـــرو مـــلتونو د ځانګـــړي استازي دندې یادولای شو. په نړیواله کچه د ملګرو ملتونو د سازمانونو، لکه یونسکو، بشري حقونو او یونیسف کې د افغانستان د غړیتوب د ترلاسه کولو او په نړیوال ډګر کې د بشر د حقونو له اعلامیې سره د افغانستان د پیوستون په اړه د هغه هلې ځلې د ستاینې وړ دي.

د ملګرو ملتونو په سازمان کې د شته اسنادو پر بنسټ، پژواک د مـــلګرو ملتونو د برخلیـک ټاکلو د حق ورکولو د طرحې نوښتګر هم بلل شوی چې((خپل - واک)) هم ورته ویل کېږي. په بله وینا د ((خپل - واک)) حق د پژواک تر هڅو وړاندې یوازې د یوه سیاسي اصل په توګه پېژندل کېده، خو د هغه د هڅو په پایله کې د ملګرو ملتونو په منشور کې د ملتونو د مسلم حق په توګه ثبت شو.

پـژواک په ۱۳۵۲_۱۳۵٦لمریز کلونو کې په هند کې د افغانســتان د سـفیر په توګـه دنده لرله. له ۱۳۵۷ لمریز خـــونړۍ کودتاه وروستـــه لـه رسمي دندو ګـوښه شـــو او د خـپلې هېوادنۍ مـــینې پر بنســـټ یې د ((انجمن حقوق بشر افغانستان)) تر نامه لاندې پټ سازمان جوړ کړ. پژواک په ۱۳٦۱ لمریز کې امریکا ته لاړ او په ۱۳۷۱ لمریز کال کې بېرته پېښور ته راغی.

له اروابناد پژواک څخه لاندې چاپ شوي آثار پاتې دي:

کلمه داره روپی، آریانا، افسانه هاي مردم افغانستان کهن، پشتونستان، پیشوا، باغبان،ګلهای اندیشه، بانـوی بلـخ، الماس ناشـکن، آواره ،ګلهای کوهي، افسـانه های مردم، حدیث خـون، میهن من، احساسات و عواطف یک زن، حوض خاص او نور.

په خواشینۍ چې د هېواد نوموړی شاعر، کیسه لیکونکی او ډیپلومات، عبدالرحمٰن پژواک د ۱۳۷٤ لمریز کال د جوزا په ۱۸مه د پنجشـنبې په ورځ (۱۹۹۰زېږدیز کال) د هجرت په چاپېریال (پېښور) کې له نړۍ سترګې پټې کړې، جنازه یې افغانستان ته راوړل شوه او په خپلې پلرنۍ هدیره کې (د سره رود، د باغبانیو په کلي کې) خاورو ته وسپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په ډلو وویشل شي. یوه ډله دې د استاد عبدالرحمٰن پژواک د زده کړو، دویمه ډله دې د هغه د فرهنګي او ادبي او دریيمه ډله دې د هغه د سیاسي کارونو په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او پایله دې په ټولګي کې بیان کړي.

ارزونه

۱- استاد عبدالرحمٰن پژواک د ملګروملتونو په سازمان کې کوم مهم کارونه وکړل؟

۲- د پژواک د ادبي او فرهنګي آثارو سرلیکونه ولیکئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د عبدالرحمٰن پژواک د شخصیت پـه اړه یوه مقاله ولیکي او په ټولګي کې دې ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد پرمختګ د هر افغان هیله ده

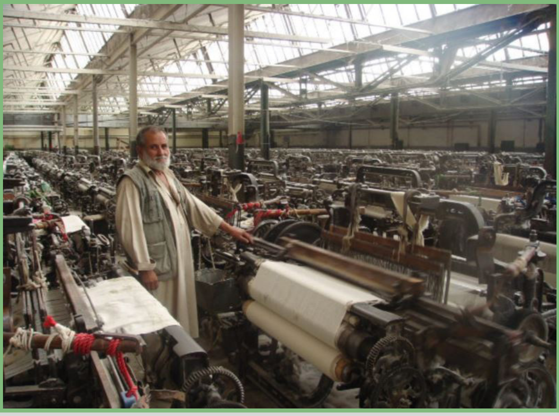

افغانان هېوادپال او سوله خوښوونکي خلك دي. خپل هېواد ورته ګران دی او د هغه د پرمختګ او پراختیـا غوښـتونکي دي. د هېــواد پرمختګ د هر افغان د کوښــښ، هڅې او زیار په واسـطه پـه اقتصادي، سیاســي، اجتماعي او فرهنګي ډګرونـو کې پرمختګ رامنځته کولای شــي. زده کوونکي به په دغه لوست کې له پورتنیو مطلبونو سره آشنا شي.

الف - سیاسي برخه

د سیاســي برخې پراختیا د سیاســي نظام یوه مهمه برخه جوړوي چې د نظام د ټینګښــت په برخه کې د ټولو په ګډ زیار پورې اړه لري. په دې برخه کې باید نظام داسـې وده او پراختیا وکړي چې د هېواد هر افغان اوسېدونکی په خپل سیاسي نظام کې خپله ځېره وګوري. خپل ځان له هېواد څخه جلا و نه بولي او د هېواد په برخلیك کې ځان شـریك وګڼي. د هېواد زیان خپل زیان او د هېواد پرمختګ خپل پرمختګ وګڼي. د هېواد ملي ګټو ته د خپلې لوړې هیلې په توګه فکر وکړي او د پراختیا په لاره کې یې خپل هېڅ ډول زیار ونه سپموي.

ب- اقتصادي برخه

زمـوږ ګران هېواد، افغانســتان د طبیعي منابعـو له پلوه ډېر بډای دی او د ســترې اقتصادي بډاینې درلودونکی دی چې د هېواد په اقتصادي پراختیا کې اساسي او ډېر مهم رول سرته رسوي. په دې برخه کې له طبیعي منابعو او اقتصادي زېرمو څخه دې کار اخیســتل په داســې ډول سرته ورسېږي چــې ملي ګټې، ملي اقتصاد او د عامو خلکــو د ژوندانه د حالت بدلون د اقتصادي پروګرامونو په سر کې راشي. اقتصادي وده دې د افغاني ټولنې د ځانګړتیاوو له مخې په پام کې ونیول شي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر افغان يې له ګټو څخه برخمن شي، د هېواد د اقتصادي پراختيا په لاره کې ځان مسوول وبولي او احساس او باور تر لاسه کړي چې د هېواد اقتصادي پراختيا د هغو د مټو په زور او همت سره امکان لري.

ج - ټولنيزه او فرهنګي برخه

ټولنيزه او فرهنګي پراختيا د يوه هېواد په پراختيا کې مهم او بنسټيز رول لري. تر هغه چې د يوې ټولنې اوسېدونکي له ذهني او فکري پلوه بدلون و نه مومي او ځان د خپل ولس او هېواد خښتن او خدمتګار و نه بولي، ټولنيز او فرهنګي پراختيا امکان نه لري. د ټولو قومونو اوسېدونکي، افغانستان خپل ستر کور بولي او په وده او پرمختګ کې يې ونډه اخلي. افغانستان د تاريخ په اوږدو کې د بېلا بېلو بشري تمدنونو او فرهنګونو د امتزاج او يو ځای کېدو مرکز پاتې شوی چې د دې سيمې خلکو د هغو په وده، پراختيا او خپرېدو کې ارزښتناك او مهم رول سرته رسولی دی. د افغانستان حکومت او دولت دنده لري، هغه فرهنګي ارزښتونه چې له پخوا څخه موږ ته په ميراث پاتې شوي، وساتي او د پراختيا په لاره کې يې هڅه وکړي.
د هېواد پرمختګ ته پاملرنه او په دغه ډګر کې کار کول، د يوه هېوادپال انسان له خويونو څخه دي.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، يوه ډله دې د اقتصادي پراختيا په هکله او بله ډله دې د پراختيا د لاملونو په اړه خبرې وکړي او پايله دې په ټولګي کې وړاندې کړي.

ارزونه

۱. سياسي پراختيا څه مفهوم لري؟
۲. اقتصادی پراختيا روښانه کړئ.
۳. فرهنګي او ټولنيزه پراختيا بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د افغانستان د پراختيا په هکله يوه مقاله ترتيب او په بله ورځ دې ټولګي کې وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غازي میر مسجدي خان

زموږ خاوره تل د نړۍ د سترو زبرځواکونو او ګاونډیو تر بریدونو او یرغلونو لاندې راغلې ده. هره پلا یرغلګر د دغه خپلواکۍ غوښتونکي ولس له غاښن ماتوونکو ځوابونو سره مخ شوي.

د ملي اتلانو نومیالیتوب او زړورتیا چې د پردیو پوځونو پر وړاندې په مبارزه کې ننداري ته وړاندې شوې، د افغانستان د ټولو سوله خوښوونکو ولسونو د مینې او ملاتړ لامل ګرځېدلې ده. د حق د دې لارې د اتلانو نومونه خلکو په خپلو زړونو کې ژوندي ساتلي او د راتلونکو نسلونو د ویاړ او افتخار نښه بلل کېږي.

میرمسجدي خان د دغو ملي اتلانو له ډلې څخه یو اتل دی چې د هغه او نورو ملي اتلانو سرښندنې له انګریزانو څخه زموږ د هېواد د خپلواکۍ او استقلال د لاسته راوړلو لامل شوي دي.

د ملي اتلانو د ژوند لیک او اتلولیو یادول موږ ته څه را یادوي؟

میرمسجدي خان د کاپیسا ولایت د کوهستان په ولسوالۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې او هملته لوی شوی دي. د میرمسجدي خان کورنۍ د کوهستان له خواجه ګانو څخه شمېرل کېږي، چې د نسب لړۍ یې د اسلام لومړي خلیفه ته رسېږي.

زموږ پر خاوره د انګلیسانو د لومړي یرغل پر مهال مسجدي خان په کوهستان کې و. په ۱۲۵۶ هجري کال (۱۲۱۹ هـ ش، ۱۸٤۰ میلادي) میرمسجدی خان او سلطان محمدخان د هېواد د ملي مجاهدینو په مشرۍ امیر دوست محمدخان ته چې په دغه مهال یې په تاشقرغان کې استوګنه درلوده، لیک واستاوه. د کوهستان ملي مجاهدین چمتو دي د انګلیسانو پر وړاندې د خپل ژوند تر وروستۍ سلګۍ پورې وجنګېږي او جهاد ته دوام ورکړي. امیر ته یې کوهستان ته د راتګ بلنه ورکړه.

دا هغه مهال و چې امیردوست محمدخان د سرتېرو له کمښت څخه اندېښمن و. د دې بلنې له امله ډېر خوشال شو او د کابل په لور وخوځېد. میرمسجدي خان په ډېر اخلاص د هغه هرکلی وکړ او خپل کور ته یې بوتلو. کله چې د انګلیسانو استازی، مکناټن سیمې ته د امیر له بېرته راتګ او په کوهستان کې د هغه له استوګنې خبر شو، میرمسجدي خان ته یې یو لیک واستاوه او د امیر دوست محمد خان د سپارلو په وړاندې یې ورته د ډېرو انعامونو او مکافاتو وړاندیز وکړ او ورته یې ولیکل چې که هغه تسلیم نه کړي، نو کلا به یې ورته په توپونو والوزوي او دی به له ژیان سره مخامخ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمسجدي خان د انګلیسانو دغه وړاندیز ونه مانه او نه یې له ګوانښ څخه وډارېده، بلکې تر پخوا یې زیات خپلو مبارزو ته دوام ورکړ. انګلیسانو یو ځل بیا هغه او د سیمې نورو مشرانو ته لیکونه واستول او د جګړې د نه کولو غوښتنه یې وکړه. انګلیسان دا پلا هم د مسجدي خان له جګړې او مقاومت سره مخامخ شول.

میرمسجدي خان د عمر تر پایه پورې د انګلیسانو پر وړاندې خپل جهاد ته دوام ورکړ او د هغوی هېڅ راز انعامونو او مکافاتو ته تسلیم نشو.

د انګلیسانو او ملي مبارزینو لومړۍ جګړه د پروان ولایت په تتم دره کې د علیخان کلا شاوخوا ونښته. انګلیسان وایي، په دې جګړه کې د هغوی توپونو ته ډېر زیان ورسېد او د ادوارډ سانول په نامه یو کپتان یې هم په دې جګړه کې ووژل شو. وروسته د ۱۸۴۰ کال د اکتوبر په ۱۲ چاریکارو ته څېرمه د میرمسجدي کلا شاوخوا د انګلیسانو او ملي مبارزینو ترمنځ یوه بله جګړه پیل شوه. میرمسجدي د نورو ملي مبارزینو په ملګرتیا پر انګلیسانو یرغل وکړ او سخته ماته یې ورکړه. په دې جګړه کې سپه سالار کاټن او رابرت ووژل شول او ډېر پوځي تجهیزات د ملي مبارزینو لاسونو ته ورغلل.

میرمسجدي خان پیاوړی جنګیالی و. هغه پر هېواد او خپلواکۍ مین و. هېڅ راز تمې او ډار له انګلیسانو سره د هغه د دښمنۍ مخه ونه نیولای شوه.

د دې زړور شخص مجاهدتونه او د پېرنګیانو په وړاندې د کوهستان، کوهدامن او نجراب د اوسېدونکو په پاڅون او پاچاهۍ ته د امیردوست محمد خان په بېرته ورستنولو کې د هغه زیار او هڅه له هېواد سره د هغه مینه او علاقه څرګندوي. همغسې چې د هغه او د هغه د ملګرو زړورتیا ملي حماسه جوړه کړه، پر ځای به وي چې هغه د نومیالیو ملي اتلانو په ډله کې وشمېرو.

میرمسجدي خان غازي د ۱۸۴۱ کال د نومبر په ۲۶ (۱۲۵۷ کال د شوال ۱۱) له تپې کېدو وروسته وفات او د چاریکارو په ده قاضي کې خاورو ته وسپارل شو.

فعالیت

زده کوونکي دې د یرغلګرو په وړاندې د ملي مجاهدینو د مبارزو په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړي.

ارزونه

۱ - ولې افغانان د نورو ولسونو په پرتله پر خپل هېواد د پردیو له تېري سره حساسیت لري؟
۲ - میرمسجدي خان ولې د انګلیسانو د انعام او مکافاتو بلنه ونه منله؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د میرمسجدي خان د مېړانې او مبارزو په اړه یوه مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیواد ځینې پوهنپال واکمنان

له پوهې سـره مینه او بشـري تمدن ته خدمت ښه انساني صفت ګڼل کېږي. د بشر په تاریخ کې په ټولیزه توګه او د اسـلامي تمدن په تاریخ کې داسـې مشران تېر شـوي چې د پوهې په خپرولو او د پوهانو په پاللو او ستایلو کې یې ډېرې هڅې کړې او ښه نوم یې پرېښی دی.
په دغه لوست کې د افغانستان دوه مشهورې تاریخي څېرې درپېژنو.

سلطان محمود غزنوي

سلطان محمود د سبکتګین زوی و چې په غزنوي مشهور دی، د نړۍ له مشهورو پاچاهانو څخه ګڼل کېږي. هغه په ٣٦٢ هـ.ق کال نړۍ ته سترګې پرانستې او په ٤٢١ هـ.ق کې وفات شوی دی.
سـلطان محمود غزنوي د پاچهۍ پر تخت له کښېناسـتو سـره سـم ورو ورو د خپلې خاورې لمن پراخه کړه او په نسبتاً لنډ وخت کې و توانېد لوی حکومت جـوړ کړي، چې بریدونه یې د هند د نیمې وچې تر زړه او منځنۍ آسیا او د هغه مهال فارس پورې رسېدلي وو.

سلطان محمود غزنوي

سـلطان محمود یـوازې د خپل وخت لـوی فاتح او تکړه سرلښکر نه و، بلکې له پوهې او ادب سره یې هم ډېره مینه لرله او په دغه لارکې یې بشـري فرهنګ ته لوی خدمتونه کړي دي.
غزنـي د سـلطان محمود پلازمېنـه، د دغه مدبـر او علم پالونکي پاچـا په حکومت کې په یو مهـم فرهنګي مرکز او د علم او ادب په زانګو بدل شـوی و. د غزني ښـار هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهـال لويې ودانۍ، ويالې، بازارونه، باغونـه، جوماتونه او علمي مرکزونه لرل. ابوريحان البيروني، ابوالفضل بيهقي، ابو سـعيد گرديزي، خواجه احمد بن حسـن ميمندي، ابونصرمشکان غزنوي، عنصري بلخي، فرخي سيسـتاني، ابوالقاسم فردوسـي او نور پوهان او لوی اديبان، چې هر يو يې د خپـل وخت د علم او ادب په ډگرکې مشـهور وو، ددغـه علم او ادب پالونکې پاچا په زمانه کې اوسېدل.

سـلطان محمود غزنوي د اسـلام او افغانستان له وياړونو څخه يو وياړ دی او د علم په ډگر کې به د هغه خدمتونه هېڅکله هېر نشي.

علي شېرنوايي

علـي شـېرنوايي زمـوږ د هېواد له نوميالـيو وزيرانو او علمــي او ادبي شـخصيتونو څخه و. علي شـېرنوايي پــه ٨٤٤ هــ.ق. کال په هرات کـې، چې د تېموريانـو پلازمېنه او د علـم او تمدن له مهمومرکزونو څخه و، نړۍ ته سترگې پرانستې او په ٩٠٦ هـ. ق کې وفات شو.

علـي شـېرنوايي له هماغه وړوکتوبه د علم او ادب زده کړې تـه مخه کړه او د خپل وخت له نامتو استادانو څخه يې علوم زده کړل.

کله چې سـلطان حسـين بايقرا په ٨٧٣ هـ. ق کې پاچا شو، علي شېرنوايي يې خپل وزير وټاکه. نوايي سربېره پردې چې يو باتدبيره وزير و، د هېواد په چارو کې له پاچا سره مرسته کوله. د علم او پوهې په خپرولو او د مدرسـو او علمي مرکزونو په جوړو لو کې يې ارزښـتناک او نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي.

نوايـي پــه خپله ليکوال او شـاعر و، د عالمانو او اديبانو درناوی به يـې کاوه او د علم د خاوندانو په خدمت کې يې له هېڅ کاره مخ نه اړاوه.

امير علي شير نوايي

د هــرات د تېموري پاچهانو د علم پالنې او علي شــېرنوايي د علمــي خدمتونو په پايله کې، په ټول هېواد او په تېره بيا په هرات کې علمي او ادبي فضا او چاپېريال رامنځته شو چې د علم او ادب د سمسـورتيا او پراختيا او د تأليف او څېړنې او ابتکار د زمينو د رامنځته کېدو سبب شو. له هغو مدرسو څخه چې د دغه علم پالونکي وزير په نوښت جوړې شوې، د اخلاصيه، شـقائيه، خسـرويه او نظاميه مدرسې يادولای شو.

د علي شير نوايي بل مهم کار د مدرسو او علـمي مرکزونو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکو او پوهانو لپاره د اوقافـــو د تخصیص (پیســو) ډېرول وو. د دغو مرکزونو ملي عواید د علمي مرکزونو په جوړولو او د زده کوونکو او اســتادانو په لګښــتونوکې لګېدل. که د یوه هېواد چارواکـي لـه پوهې ســره مینه ولري او دعلم او پوهــې د خاوندانو درناوی وکـړي او د زده کړو او څېړنو زمینه برابره کړي، په بشپړ باور ویلای شو چې د ناپوهۍ تیارې به له منځه لاړې او هېواد به پرمختګ وکړي.

د علم پالنه او د پوهانو درناوی د هېواد پالنې له نښو څخه دي.

فعالیت

زده کوونکــي دې د غزنویانــو او تېموریانــو په زمانه کــې په غزني او هرات کــې د علم او تمدن د پرمختګ په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

ارزونه

۱- سلطان محمود غزنوي څوک و؟

۲- د سلطان محمود غزنوي د وخت دځینو پوهانو او ادیبانو نومونه واخلئ.

۳- علي شېرنوایي څوک و؟

٤- د پوهې او ادب په ډګر کې د علي شېرنوایي خدمتونه کوم دي؟

٥- د واکمن له خوا دعلم پالنه د هېواد په وده او پرمختګ کې څومره اهمیت لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هرات او غزني د فرهنګي ارزښت په اړه مقالې ولیکي چې له لسو کرښو څخه لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زغم او د يو بل منل

انســان ټولنيز موجود دى، له نورو انسانانو پرته په ګوښي ډول ژوند نشي کولاى. ټولنيز ژوند شرايط، غوښتنې او آداب لري چې د هغو له رعايت پرته ژوند ستونزمن کېږي. د ټولنيز ژوند له غوښتنو څخه يو هم زغم او يو د بل منل دي. په دغه لـوست کې به په دې اړه ګټور مطالب زده کړو.

زغم د ښو او انساني فضيلتونو له جملې څخه دى. څوک چې د نورو پر وړاندى له زغم څخه کار اخلي، خپل ځان او نور له ستونزو څخه ساتي.

زغـم پـه حقيقـت کې يو ډول صبـر دى چې زغم لرونکى انســان يـې د نورو انســانانو د ژوند د نابرابــرو او ناســمو غيرګونونو پر وړاندې کوي. په دې معنا چې کلــه کله، يو څوک په قصدي او يا هم غيرقصدي توګه بې دليله بل چاته مادي او يا معنوي زيان رســوي او د هغه د ناراحتۍ اســباب رامنځته کوي. که څه هم هغه څوک چې زيان يې ليدلى وي، حق لري قانوني مراجعو ته لاړ شي او هغـه څـوک چې تېرى يې پرې کړى، د قانون منګولو ته وسپاري او خپل حق لاســته راوړي، خوښه به دا وي چې، که زيان ډېرلوى نه وى، له زغمه کار واخلي او مقابل لورى د انتقام اخيستلو له قدرت سره سره وبښي.

د زغم او ځان تېربدنې بل اړخ دا دى چې په ځينو مواردو کې ډېر ځله انسان اړکېږي، چې له نورو ســره يو ځاى ژوند وکړي او له داسـې کســانو ســره تعامل وکړي چې د کړنې، عاداتو او سليقې له پلوه له ده سره اختلاف لري. دغه حالت غوښتنه کوي چې انسان د ستونزو او جګړې او اړ و دوړ د نــه رامنځتــه کېدلو لپاره له صبر او ځان تېرېدنې څخه کار واخلي. د ټولنې د ګډ ژوند او ســولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره، ځينې چارې وزغمي چې د هغه له ذوق، غوښتنې او شخصي عاداتو سره همغږې ونه لري.
زغم او ځان تېرېدنه د ګډ ژوند له مهمو اړتياوو او د هېوادپالنې له عناصر و څخه دي. ښه سړی تل دخپلو هېوادوالو پر وړاندی له زغم او ځان تېرېدنې څخه کار اخلي او هڅه کوي د ټولنې د خلکو ترمنځ د فتنې او اړ و دوړ، نښتې او جګړې د رامنځته کېدو زمينه له منځه يوسي.
په هغو هېوادونوکې چې د زغم او ځان تېرېدنې فرهنګ شته، په سوله او ورورۍ کې ژوند کوي، امنيت تأمين او سياسی، ټولنيز، او اقتصادي ثبات واکمن وي. زموږ په ديني نصوصوکې که قرآن کريم دی اوکه نبوي حديثونه، په وار وار په زغم، آسـانۍ او يو د بل په منلو ټينګار شـوی دی. د قرآنکريم او نبوي ســنتو له مخې يو ښــه مســلمان بايد د صبر، زغم، معنوي کرم او خير غوښتنې ښه خويونه ولري.
بې له شکه د دغو خويونو لرل په ټولنه کې د صبر، ځان تېرېدنې او د زغم د فرهنګ د دود سبب کېږي او آرامي او ټولنيز ثبات رامنځته کېږي.

فعاليت

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووېشل شي، بيا دې د زغم او يو بل ته د درناوي په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

ارزونه

۱-زغم او يوبل منل وګړي او ټولنه له کومو ستونزو ساتی؟
۲- ولې زغم تر غچ اخيستلو ښه دی؟
۳- زغم د هېواد پرامنيت او آرامۍ څه اغېز لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د زغم او يو بل ته د درناوي د ګټو په اړه يوه مقاله وليکي چې تر لســو کرښــو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جغرافیایي موقعیت او د هغه ارزښت

زموږ ګران هېواد افغانستان د آسیا په زړه کې پروت او له ځانګـــړي ارزښت ځخه برخمن دی.
آیا پوهېږئ چې افغانستان په شمال، سوېل، ختیځ او لـــوېدیځ کې له کومو هېوادونو ســــره ګډه پوله لري؟ دا هغه مطالـــب او مفاهیم دي چې په اړه به یې په دغه لوســـت کې معلومات ترلاســـه کړئ.

زموږ ښایســـته او ګران هېواد، افغانســـتان د آســیا په مرکز یا زړه کې پروت دی. شـــمال لور ته یې ازبکســـتان، تاجکســـتان او ترکمنســـتان، ختیځ او ســـوېل ختیځ لوري ته د پاکســـتان له اســـلامي جمهوریت سره د ډیورند تپل شوې کرښه په نښه شوې چې افغان ولس هغه په رسمیت نه پېژني، لوېدیـــځ تـــه یې ایران او شـــمال ختیځ لور ته یـــې د چین د خلق جمهوریت پروت دی. افغانســـتان (٦٥٢٠٠٠) کیلو متر مربع مساحت لري.

افغانستان د همدغه مهم جغرافیایي موقعیت له مخې د تاریخ په اوږدو کې له ځانګړي ستراتیژیک ارزښـــت ځخه برخمن دی او د مرکزي آسیا، ســـوېلي آسیا او منځني ختیځ ترمنځ د تمدنونو او د فرهنګونو د یو ځای کېدلو او جلا کېدلو د ســـیمې په توګه یې د ســـیمې د هېوادونو په اقتصادي، سیاسي ټولنیز او فرهنګي ژوند کې مهم رول لوبولی دی.

دغـــه مهم جغرافیایي موقعـــیت د دې سبب شـــوی، چې د نړۍ د لویو توسعه غوښتونکو، لکه داریوش، کوروش، مقدوني سکندر، چنګیز او مغولو پام ځانته راواړوي.

د افغانســـتان د اقتصادي ارزښـــت په اړه له دغه ځایه معلومات پیدا کولای شـــو، چې دغه هېواد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وريښمو د لويې سوداګريزې لارې په اوږدو کې پروت و، له منځنۍ آسيا نيولې د آسيا تر سويل، منځني ختيځ او اروپا پورې اوږده سيمه يې نيولې وه. همدا راز افغانستان په سيمه کې د سوداګريزو اړيکو د يو ځای کېدلو د سيمې په توګه مهم او بنسټيز رول لوبولی دی او د هندوستان د کونجي (کلی)، د تګلوري، ګذرګاه، لويې لارې په نومونو ياد شوی دی.

افغانستان د مهم جغرافيايي موقعيت له امله د لويو بشري تمدنونو، لکه زردشتي، بودايي، يونان - باختري او د اسلام د ودې، پرمختګ او پراختيا په لاره کې مهم رول لوبولی دی.

نن په افغانستان کې ډېر قومونه او توکمونه، لکه پښتانه، تاجک، ازبک، ترکمن، نورستاني، بلوچ، پشه يي، هزاره، عرب، ايماق، افشار او... يو د بل تر څنګ د وروڼو په شان ژوند کوي او يو واحد ملت جوړوي.

د افغانستان رسمي ژبې، پښتو او دري دي. د افغانستان د خلکو دين اسلام دی. د افغانستان پرخلکو خپل هېواد ډېر ګران دی، مينه ورسره کوي او د هغه د ودې او پراختيا لپاره هاند او هڅه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د افغانستان د جغرافيايي موقعيت او دويمه ډله دې د هغو د ارزښت په اړه خبرې وکړي.

ارزونه

١. د افغانستان څلور خواوې بيان کړئ؟
٢. د افغانستان مساحت ووايئ.
٣. د وريښمو لاره له کوم ځايه پيل او تر کوم ځايه رسېدله؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د افغانستان د جغرافيايي موقعيت او د تمدنونو په وده او انکشاف کې د هغو د ونډې د ارزښت په اړه مطالب تيار او په ټولګي کې دې ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شورى مقام او ګټې يې

شورى او مشوره د ټولنيز ژوند له مهمو اصولو څخه يو اصل دى. د توپيرونو د له منځه وړلو لپاره سمې پرېکړې ته رسېدل په ډېرو حالاتو کې مشورې ته اړتيا رامنځته کوي. په مهمو پېښو کې چې د خلکو او هېواد له برخليک سره تړاو لري، بايد د ولس رايې ته مراجعه وشي.

په دغه لوست کې به د شورى او د هغې د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړو.

شــورى د اسلام په ســپېڅلي دين کې له ثابتو اصولو څخه يو اصل دى او د مشورې او د کارونو په اړه د نورو د نظر پوښــتلو په معنا ده. په اســلام کې د شــورى پر اهميت د ټينګار لپاره په قران کريم کې يو سورت د (شورٰى) په نوم راغلى دى.

د قرآن کريم د لارښــوونو پر بنســټ په کارونو کې مشوره کول د مؤمنانو له صفتونو څخه يو صفت دى. اسلام خپلو لارويانو ته امر کوي چې خپل کارونه د شورى له لارې پاى ته ورسوي. الله تعالى د مؤمنانو په اړه فرمايي: {وامرهم شــورى بينهم}، [ژباړه: يعني مؤمنان خپل کارونه د شــورى له لارې پاى ته ورسوي.]

د شــورى دايــره له کورنى پيلېــږي، په تدريجــي ډول پراخېږي او د ولس او حکومــت تر اړوندو موضوعاتو پورې رسېږي.

د کورنۍ غړي بايد د مشورې له لارې خپلې ستونزې هوارې کړي او د کلي او سيمې ستونزې بايد د کلي او خلکو د مشــورې له لارې حل شــي. په همدې توګه بايد د ولســوالۍ او ولايت د مهمو پرېکړو په اړه د خلکو نظر واخيســتل شــي. په مهمو او ملي برخليک جوړونکو مسايلو کې سمو او ګټورو پرېکړو ته د رسېدلو لاره يوازې د شورا او خلکو د رايې اخيستلو له لارې شونې وي.

د شورا د اصل پلي کول نه يوازې سمې او معقولې پرېکړې ته د رسېدلو لامل کېږي، بلکې په دغو پرېکړو کې د خلکو مرسته او ملاتړ هم ځانته جلبوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید پوه شو چې د شورا په نشتوالي کې د ټولو خلکو پر برخلیك د یوه سړي نظر او استبداد حکومت کوي او د زور واکۍ، خپلسرۍ او ځینو خلکو د طغیان او سرغړونې لار هواریږي او ټولنه او هېواد د تباهۍ او ضعف په لور ځي.

هرڅومره چې په ټولنه کې د شورا اصل ټینګ وي او په پلي کولو کې يې ډېرې هڅې وشي، په هماغه کچه ولس او هېواد له ځواك، ټولنیز، سیاسي او اقتصادی ثبات څخه برخمن کېږي.

په ټولنه او کورنۍ کې یو آرام او نېکمرغه ژوند ته د رسېدو لپاره لازم دي په کور، دفتر، کلي او ښار او د دولت او د حکومت په چارو کې د شورا اصل په یو ټولیز فرهنګي اصل واړول شي.

له هر ډول استبداد سره مبارزه او د شورا پر اسلامي او انساني اصل پابندي له هېواد او ولس سره د مینې معنا لري. په مختلفو ډګرونو کې د یوه پیاوړي او پر مختللي افغانستان د شتون لپاره په ټولو اړخونو کې د شورى د اصل پلي کېدل او په پام کې نیول لازم دي.

راځئ د شورى عملي کول له کور، ښوونځي او ټولګي څخه پیل کړو او خپلې ټولې پرېکړې د شورى له لارې ونیسو.

فعالیت

زده کوونکي دې په پنځه کسیزو ډلو ووېشل شي او د شورى د ګټو او د استبداد له زیانونو څخه دې یو لست جوړ کړي.

ارزونه

۱. شورى څه ته وايي؟

۲. د اسلام له نظره شورى څه اهمیت لري؟

۳. که شورى نه وي، د هغې پرځای څه شی واکمن کېږي؟

٤. ولې د شورى پر اصل ټینګار د هېواد په استقرار او ثبات کې رول لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د شورا او د هغې د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګران هېواد د رښتینو خدمت کوونکو یاد

داکتر عبدالوکیل

محمود طرزی

آیا کله مو سـوچ کړی، هغه پرمختګ چې په ګران هېواد کې یې ګورو، څنګه لاسـته راغلی او چا د هغې په معنوي او مادي ودانولو کې ونډه اخیستې ده؟

په دغه لوست کې هڅه کوو د هېواد ځینې رښتیني او مخلص خدمت کوونکي زامن وپېژنو.

د هېوادونو پرمختګ داسې کار نه دی چې په څو کلونو کې سرته ورسېږي. د یوه هېواد معنوي او مادي ودانول ډېر وخت ته اړتیا لري او د څو نسلونو د پرله پسې هڅو پایله ده.

هېـواد د یـوه لوی کور په شـان دی. د کور ټول غړي، لوی او واړه د هغــه د ودانولو لپاره کار کوي. په پای کې د دغې ودانۍ قوت او ښایسـت د هغو کســانو د نه ستړي کېدونکو هڅو او زیار پایله ده چې د هغه په ودانولو کې یې ونډه اخیسـتې او د دغه لوی کور، یعنې هېواد د جوړوونکو حیثیت لـري. هغـوی هر یو په خپل وخت او د خپلې کاري وسـې تر بریده زموږ د هېواد د سمسـورتیا او پرمختـګ لپاره کار کړی دی. چا د ښـوونې او روزنې په برخه کې، چـا د کرنې په برخه کې، چا علمي او څېړنیز مهم کارونه سرته رسولي او د پوهنتونونو او لوړو زده کړو او علمي څېړنو په برخه کې یې کار کړی، ځینو هم په نورو ډګرونو کې لکه دین، سیاست، اقتصاد، ښار جوړولو، فرهنګ او داسې نورو برخو کې ښکاره او د پام وړ لاسته راوړنې لرلې دي.

د هېواد د دغو خدمت کوونکو یاد، د هغو د ارزښتمنو کارونو ستاینه، د هغوی د کارونو پر ارزښت پوهېدنه، هغوی ته زموږ د وفادارۍ او درناوي نښــه ده. دغه کار زموږ د ننني او سـبانیو نسـلونو له شرعي او ملي د ندو څخه دی.

په لاندې کرښو کې د بېلګې په توګه د هېواد هغه رښتیني خدمت کوونکي شخصیتونه په لنډه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادوو چې هر یو یې په یوه تاکلي ډګر کې ولس ته ارزښتناك او د ستاینې وړ خدمت کړی دی.

علامه محمود طرزي

علامه محمود طرزی زموږ د هېواد له مهمو شـخصیتونو څخه دی چې د ژورنالیزم او مطبوعاتو، بهرنیـو اړیکو، ډیلوماسـۍ او ښـېړنې په برخه کې یې نه هېرېدونکـې خدمتونه کړي دي. د بهرنیو چـارو د وزارت فعالول او د(سـراج الأخبار) د جریدې تاسـیس د علامه محمـود طرزي له ډېرو مهموکارونو څخه دي.

غلام محی الدین انیس

غـلام محـی الدین انیس زموږ د هېـواد د مطبوعاتو د ډګر مهم شـخصیت و چې د انیس د ملي ورځپاڼې تاسیس د هغه له مهمو کارونو څخه ګڼل کېږي.

مولوي عبدالغني

مولـوي عبدالغنـي، چـې د قلعهٔ بلند مولـوی صاحب په نامه مشـهور و، زموږ د هېـواد له لوړو شـخصیتونو څخـه و. خپـل ژوند یې د شـرعي علومو په تدریـس کې تېر کـړی او د قلعهٔ بلند د مشهورې مدرسې په جوړولو یې ډېر پوهان روزلي او ټولنې ته یې وړاندې کړي دي.

علي احمدخان پوپل

زموږ د هېواد له علم پالونکو شـخصیتونو څخه و چې د ښـوونې او روزنې وزارت د مسـوولیت ترڅنګ یې د هېواد د پرمختیا او سمسورتیا لپاره بنسټیز کارونه سرته رسولي دي.

پوهاند عبدالحی حبیبي

پوهاند عبدالحی حبیبي زموږ د هېواد ستر شخصیت او یو پوه او پېژندل شوی څېړونکی دی چې د څېړنې او تالیف په برخه کې ډېر اثرونه لري او د هېواد علمي او فرهنګي خزانو د ښوولو په برخه کې یې ډېره موده کار کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد عبدالرحیم نیازی

استاد عبدالرحیم نیازی زموږ د هېواد له نوابغو څخه و چې په خپلو علمي او ژورو وړاندوینو سره د افغانستان پروړاندې د وخت د شوروی اتحاد ناوړو نیتونو ته ځیر شوی و. د دغه ګواښ د مقابلې لپاره یې شپه او ورځ علمي او فکري مبارزه وکړه. د اسلامي غورځنګ په جوړولو کې یې ډېره ونډه واخیستله، چې وروسته یې زموږ پر هېواد د شوروي د ورانوونکي یرغل پروړاندې په مېړانه جهاد او مقابله وکړه.

دکتور عبدالوکیل

ارواښاد دکتور عبدالوکیل زموږ د هېواد د کرنې د ډګر له مشهورو استادانو او متخصیصنو څخه و چې ټول ژوند یې په خپلو هڅو د افغانستان د کرنې په پراختیا کې تېر کړی دی.

دکتور عبدالوکیل د کابل پوهنتون د کرنې د پوهنځي رئیس او استاد او د کرنې وزیر په توګه د افغانستان ولس ته بنسټیز او عملي خدمتونه کړي دي. دکتور عبدالوکیل د ژوند تر وروستۍ سلګۍ پورې او په ډېرو سختو شرایطو کې د خپل ملت ترڅنګ او د هېواد په چوپړ کې پاتې شو. له ټولو مادي امتیازاتو او آرام او هوسا ژوند څخه تېر شو. له جسمي ناروغۍ سره سره یې کلو او بانډو ته تګ راتګ کاوه او د غلو، دانو او سابو د نوو تخمونو د دودولو او نویو نیالګیو او مېوو په راوړلو کې یې له بزګرانو سره مرسته کوله. د ډېرو ښو اوګټورو مېوو او سابو دودېدل چې نن په افغانستان کې دي، په تېره بیا زرد آلو، منې او الوچې د دکتور عبدالوکیل د نه ستړي کېدونکو هلو ځلو برکت دی چې د جاریه صدقې په توګه به د هغه لپاره پاتې وي.

د هېواد د ټولو ملي شخصیتونو او خدمتګارانو یادول په یو لوست کې ناشونی کار دی، له دې امله د هېواد د ځینو رښتینو زامنو نومونه چې هر یوه په خپل وار د افغانستان د پرمختګ لپاره ارزښتناک خدمتونه کړي، د بېلګې په توګه یادوو:

عبدالهادي داوي، دکتور عبدالحکیم ضیایي، شهید انجنیر حبیب الرحمن، مولانا شاه محمد رشاد، مولانا خال محمد خسته، شهید مولوي حبیب الرحمن، پوهاند وفي الله سمیعي، مولانا محمد سلیم راغي، شهید سیف الدین نصرتیار، استاد مشعل هروي، استاد برشنا، عبدالله ملکیار، غلام محمد میمنګی، عبدالمجید زابلي، ، غلام محمد غبار، شهید ډاکټر محمدعمر، مېرمن کبرا نورزایي، شهید سید اسمعیل بلخي، مولوي غلام نبي کاموي، غلام سرور ناشر، مولوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد ابراهیم کاموي، شهید مولوی محمدشاه ارشاد، مولوي فضل من الله فضلي، فخرالمشایخ میاګل جان آغا، شمس المشایخ مجددي، شهید منهاج الـدین ګهـیځ او د هېواد نور خدمتګاران.

کله چې په هېواد کې ګڼ‌شمېر شـیان ګورو یا د مادي او معنوي پرمختګ کومه نښـه وینو او یا له کوم شـته نعمت څخه ګټه اخلو، باید په یاد ولرو چې دغه ښېګڼې ټول زموږ د پلرونو او نیکونو د هاند او هڅو پایلې دي. موږ باید د خپلو تېرو خدمتګارانو خدمتونه په یاد ولرو او د هغوی ښه کارونه د خپل ژوند تګلاره وګرځوو او د ښښنې دعا ورته وکړو.

ښـه او هېوادپال افغان کله هم د خپل هېواد رښـتیني خدمتګاران نه هېروي، ځکه د اسـلام دین مسلمانان ته له هغو کسانو څخه چې له ده سره یې نیکي کړې، د مننې په کولو امر کړی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې له اړوند ښـار یا ولسـوالۍ او ولایت څخه د هېواد د رښـتینو او مخلصو خدمت کوونکو د نومونو لست جوړ او د هغوی ارزښتناك خدمتونه دې ولیکي.

ارزونه

١. زموږ د هېواد پرمختګ د کومو کسانو د کار پایله ده؟
٢. د هېواد د رښتینو خادمانو د خدمتونو یادول د څه شي ښېګڼه ده؟
٣. د هېواد زړه سواندي خدمت کوونکي پر موږ څه حق لري؟
٤. د ګران هېواد د تاریخ د لسو تنو ملي شخصیتونو نومونه واخلئ.
٥. دکتور عبدالوکیل څوك و او د هېواد لپاره یې کوم خدمت کړی دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هېواد د ځینو هېوادپالو شـخصیتونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسـو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي ورورګلوي

- ولې مسلمانان سره وروڼه ګڼل کېږي؟
- د اسلامي ورورګلوۍ مفهوم څه شی دی؟
- له اسلامي امت سره د مسلمانانو تړاو څه معنا لري؟
- زموږ ګران هېواد د اسلامي امت په منځ کې کوم دریځ لري؟

په دغه لوست کې به پر نورو مطالبو سربېره د پورتنیو پوښتنو ځوابونه هم پیداکړو.

الله ﷻ ټول انسانان له یوه پلار او موره پیداکړي او د ټول بشریت اصل او نسب حضرت آدم او حضرت حوا علیهما السلام ته ورګرځي. قرآن کریم په دې اړه فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ {د حجرات سورة ۱۳ آیت}

"**ژباړه**: ای خلکو! موږ تاسو له یوه نر او ښځې پیداکړي یاست او تاسو مو قومونه او قبیلې ګرځولې یاست، ترڅو یو بل وپېژنئ. په رښتیا چې په تاسو کې خدای پاک ته هغه څوک نژدې دی چې ډېره تقوی ولري."

پر انساني اړیکو سربېره، بله ربېنه چې انسانان سره یوځای کوي، دیني وروګلوي ده. اسلام د الهي ادیانو د وروستي دین په توګه په ټوله نړۍ کې خپل لارویان د ایمان او عقیدې پر بنسټ وروڼه ګڼلي او له هغوی څخه یې یو موټی امت جوړ کړی دی.

قرآن کریم د مؤمنانو په اړه، چې له یو بل سره وروڼه دي داسې فرمايلي: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾

(c) ketabton.com: The Digital Library

{الحجرات:۱۰} [ژباړه: په رښتیا چې مؤمنان سره وروڼه دي.]

بل ځای الله ﷻ مسلمانان سره یو امت ګڼلی. ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾ {الأنبیاء: ۹۲} [ژباړه: په رښتیا چې ستاسو امت، واحد امت دی او زه ستاسو رب یم، نو یوازې زما عبادت وکړئ.]

اسلامي وروګلوي هماغه ژوندی ایماني روح او ساده احساسات او عواطف دي چې یو مسلمان یې د بل مسلمان پر وړاندې په زړه کې لري. ددغه روح او احساس اغېزې په خیر غوښتنې، مرستې، ملاتړ، لاسنیوي، نصیحت او ګډو هڅو کې عیني انځور پیداکوي.

د اسلامي وروګلوۍ نورې پایلې د مسلمانانو په منځ کې د قومي، نژادي، ژبنیو، سیمه ییزو او ټولنیزو درېځونو د اختلافات له منځه تلل دي؛ ځکه د خلکو په منځ کې د لوړوالي معیار (تقوی) ده چې ټولې ښېګڼې او فضایل پکې نغښتې دي.

مسلمان د خپل مسلمان ورور په خوښۍ، خوښ او په غم، غمجن کېږي. د افغانستان مسلمان ملت چې د اسلام له هماغو لومړیو شخه پر دغه دین مشرف شوی او د اسلام په خپرېدو او اسلامي تمدن ته یې په خدمت کې ډېرې سربښندنې کړي، د اسلامي امت مهمه برخه جوړوي. زموږ ملت تل د نړۍ د مسلمانانو ترڅنګ ولاړ دی او ټینګ ملاتړ یې کوي، لکه د فلسطین او د مسلمانانو د لومړۍ قبلې آزادي.

د اسلامي نړۍ د مهمو موضوعګانو د اوارولو لپاره د نړۍ له مسلمانانو سره زموږ د مسلمان ولس پیوستون یوه ځرګنده بېلګه ده، چې د اسلامي نړۍ له خاورې او مقدساتو شخه زموږ د ولس ملاتړ ګڼل کېږي.

افغانستان د اسلامي امت په منځ کې ځانګړی درېځ لري او د اسلامي هېوادونو د همکارۍ د سازمان (O.I.C) د جوړښت له پیله د دغه سازمان غړیتوب لري، ځکه دغه سازمان د اسلامي هېوادونو د یووالي او مرستو سمبول دی.

د مسلمان شخص د هېوادپالنې له غوښتنو شخه یوه داده چې ځان د ستر اسلامي امت یوه برخه ګڼي. هر هېوادپال افغان د خپل ملت ترڅنګ له اسلامي ملت سره هم مینه لري او د ټولو مسلمانانو د خیر او پرمختګ لپاره هڅې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

بې اتفاقي د مسـلمانانو د کمزورۍ لامل کېږي. له همدې امله خدای پاک مسلمانان له اختلاف څخه منـع کړي او فرمايي: ﴿واعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا﴾ {ال عمران ۱۰۳} [ژباړه: د خدای پاک په رسۍ(قرآن کريم) منګولې ولګوئ او بې اتفاقي مه کوئ.]

حضرت محمدﷺ په يو حديث شريف کې فرمايي: [مثل المؤمنين في توادهم و تعاطفهم و تراحمهم کمثل الجسـد الواحد اذا اشـتکى منه عضو تداعى له ساير الجسد بالسهر و الحمى] ژباړه: مؤمنان په دوسـتۍ او مهربانۍ کې يو تر بله د يو تن په څېر دي، هرکله چې د تن يو غړى په رنځ اخته شـي، د تن نور غړي ورسره په بې خوبۍ او تبه کې رنځېږي.

فعاليت

زده کوونکي دې د مضمون د اسـتاد په مرسـته په ډلو کې د مسلمانو ملتونو ترمنځ د وروړګلوۍ په اړه بحث وکړي.

ارزونه

۱- هغه ربښه چې مسلمانان سره يوځای کوي، کومه ده؟
۲- د اسلامي وروړګلوۍ عملي ګټې او موخې کومې دي؟
۳- يو مسلمان د اسلامي امت د قضاياوو پر وړاندې څه دنده لري؟

کورنۍ دنده

د وروړګلوۍ په اړه مقاله وليکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چاپېريال ساتنه

زده کوونکي به په دې لـوست کې د استوګنې له چاپېريال، د استوګنې د چاپېريال له مهمـو پدیدو او د اسـتوګنې د چاپېريال له سـاتنې سـره او د هغو په ساتنه کې د انسـانانو له ونډې سره آشنا شي.

د اسـتوګنې چاپېريال د ځمکې هغه ټاکلې سـیمه ده چې د انسـانانو، الوتونکو او د وچې او اوبو د حیواناتو د ژوندانه د تېرولو لپاره یې مناسبه حیاتي زمینه برابره کړې ده.

د استوګنې په چاپېريال کې مهمې حیاتي پدیدې دا دي:

- د ژوندانه د دوام لپاره د یوې سیمې طبیعي موقیعت،
- د خاورې شتون،
- د تنفس لپاره د مناسب اکسیجن او هوا شته والی،
- د بېلابېلو حیواناتو شته والی،
- مطلوبه او مناسبه آب او هوا،

په طبیعت کې دغه ټولې پدیدې په متقابل ډول د ژوندانه په وده او پراختیا کې عمل کوي. انسانان د اشـرف المخلوقات په توګه د دغه حیاتي سیسـتم په محور کې ځای لري او له هغه څخه د ګټې اخیستنې په څرنګوالي کې اساسي ونډه لري. له دې امله د انسان د استوګنې چاپېريال د ځمکې پر مخ د هر انسان لپاره د اوسېدو او روزنې اصلي ځای ګڼل کېږي، د مور په څېر یې هر یو په غېږ کې نیولی او په وده او روزنه کې یې ارزښتناکه ونډه لري. له دې امله د زېږېدو ځای او هغه چاپېريال ته درناوی چې انسان پکې ژوند کوي او له نعمتونو څخه یې ګټه اخلي، یوه اخلاقي او انساني وجیبه بلل کېږي. باید هر هېوادپال افغان د چاپیریال په ساتنه کې ځان مسؤول وګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ککړتیا څخه د استوګنې د چاپېریال پاکوالی په درېو اصلونو باندې ولاړ دی:

- له ککړتیا څخه د هوا پاک ساتل،
- د جاري اوبو او اوبلنو (مایع) عناصرو پاک ساتل،
- له ککړتیا او زیانمنو عناصرو څخه د خاورې پاک ساتل.

باید زیاته کړو چې زموږ د ژوندانه د تنفس او پایښت لپاره د اکسیجن ګاز او پاکه فضا یو مهم رکن جوړوي، له دې پرته ژوند له منځه ځي. اړینه ده چې د ځمکې هوا د سون د توکو، د ډېرو سکرو، پلاستیک، د ټیرونو او ربړونو د سوځولو له ککړو دودونو څخه ځان وساتو. ګلخانه يي ګازونه، لکه کاربن ډای اکسایډ، کاربن مونو اکسایډ، متان ګاز او نور زیان لرونکي ګازونه چې له ماشینونو او کارخانو څخه وځي او هغه ګازونه چې د خځلو له انبارونو څخه په ښارونو او کلیو کې رامنځته کېږي، باید له زیانونو څخه يې انسانان او ځاروي وساتو.

د هغو ګازونه مخه ونیول شي، چې د موټرو له ماشینونو او عراده جاتو څخه رامنځته کېږی او یا د خښتو له بټیو او حیواني محروقاتو څخه فضا ته داخلېږي، هوا ککړوي او د سیمې اوسېدونکي له ډول ډول ناروغیو سره مخامخوي.

هغه اوبه چې د هایدروجن او اکسیجن له ترکیب څخه جوړېږي او یوه حیاتي ماده ده، باید په مکروبونو ککړې نشي. باید د څښلو اوبه صحي وي چې په انساني او حیواني ټولنه کې د ناروغیو د خپرېدو مخنیوی وشي. د ژوندانه په دوام کې د حیاتي مادې په توګه مرسته وکړي. له دې امله اړینه ده چې جاري اوبه، د ځمکې لاندې اوبه او د ویالو او سیندونو اوبه ککړې نه کړو، پرته له دې د انسانانو او حیواناتو روغتیا ته زیان رسوي، د ناروغیو خپرېدل چټکوي او د کرنې تولیدات او د اوبو ژوي مسموم او اغېزمن کوي.

خاوره د استوګنې د چاپېریال یوه بله مهمه حیاتي ماده ده چې د انسانانو، حیواناتو او په ځنګلونو او دښتو کې د وحشي حیواناتو له ژوند سره مستقیماً اړیکې لري. حاصل ورکوونکې خاوره چې په هغو کې عضوي مواد ډېر وي، په کرنه کې د کرنې د تولیداتو لپاره مناسب چاپېریال رامنځته کوي. کوښښ باید وکړو چې خاورې له تېزابي کېدو څخه وساتو. هغه خاوره چې د سیلابونو بهېدو ته ځېرمه وي، که چېرې د هغوی مخنیوی ونشي، نو کرنیزې ځمکې به له منځه لاړې شي.

له هېوادپالنې سره په تړاو ښایي د اوبو، خاورې او هوا ارزښت درک کړو او په مجموع کې د استوګنې خپل چاپېریال له طبیعي خطرونو او ککړتیا څخه وساتو چې له یوې خوا زموږ د استوګنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپېریـــال د ژوندانه لپاره ښــه شــي او له بلې خوا د یوه هېوادپال په توګــه د خپلې خاورې او هوا پر وړاندې خپل مسوولیت سرته ورسوو او درناوی یې وکړو.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشــل شي، لومړۍ ډله دې د استوګنې د چاپېریال په اړه څرګندونې وکړي او دویمه ډله دې د اســتوګنې د چاپېریال د مهمو حیاتي پدیدو نومونه واخلي او پایله دې په ټولګي کې ووایي.

ارزونه

۱.خاوره د استوګنې په چاپېریال کې څه ونډه لري؟

۲. څنګه د هېواد د ککړتیا مخنیوی وکړو؟

۳. د اوبو ککړتیا د انسانانو ژوندانه ته څه ډول زیانونه رسوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ویشتم لوست

د حکومت پر وړاندې د خلکو د ندې

د حکومــت پــر وړاندې د خلکو دندې د ټولنې د ســوکالۍ او نېکمرغــۍ او د وګړو ګڼو موخو ته د رسېدو لپاره له مرستې او کوښښ څخه عبارت دي. خلک او حکومت له یو بل سره متقابلې اړیکې لري. حکومت د خلکو له مرســتې پرته خپلې دندې او ماموریت په ســمه توګه سرته نشي رسولای او خلک هم د حکومت له مرستې پرته خپل سیاسي، ټولنیز، اقتصــادي او فرهنګي ژوند په سمه تــوګه پر مخ نشي وړلای.

په دې لوست کې به د حکومت پر وړاندې د خلکو د دندو په اړه مطلب ولولو.

د نظام پر وړاندې د خلکو مهمې دندې په لاندې ډول دي:

۱. قانون ته درناوی: قوانینو ته درناوی په ټولنه کې د پرمختګ او امنیت لامل کېږي. قانون ته غاړه نه ایښودل بې نظمي رامنځته کوي چې په بېلا بېلو برخو کې د بېوزلۍ او وروسته پاتې والي سبب کېږي او زیان یې د ټولنې ټولو خلکو ته رسېږي. که په یوه هېواد کې سم حکومت وي، خو خلــک د قانون درناوی و نه کړي، هېڅ ډول بدلون، پرمختګ او اصلاحات به رامنځته نشي. په داسې دولت کې د کارونو سرته نه رسول او د قانون ماتول منځته راځي چې د خلکو خیر او ګټه پکې نه وي.

۲. له دولت څخه ملاتړ: د دولت پر وړاندې د خلکو یوه مهمه دنده د پردیو د توطیو، دسیسو او تېریو پر وړاندې د نظام ساتنه ده. که دښمن وغواړي زموږ د نظام د نسکورولو لپاره په توطیو او جګړو لاس پورې کړي، زموږ خلک د جګړې ډګر ته راوځي او په جهاد، سربښــندنو او شــهادت ســره له خپل حکومت او نظام څخه ساتنه کوي. د انګلستان پر وړاندې د افغانستان لومړۍ دویمه او دریمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړه، د شوروي اتحاد په وړاندې جهاد او دربدل د تېري کوونکو په وړاندې زموږ د خلکو د هېواد ساتنې څرګندې بېلګې دي.

۳. له دولتي ارګانونو سره مرسته: هر دولتي ارګان د ملي ګټو د تأمين او ساتلو لپاره رامنځته کېږي او د ټولو خلـــکو په خدمت کې وي. پارلمان د قانون د ترتيب او تدوين دنده لري. بېلا بېل وزارتونـه د هېواد او خلکو د ترقۍ، پرمختګ او نېکمرغۍ ضامن وي. قضايي بنســټونه او ادارې د خلکو تر منځ اختلافونه او نښتې په عادلانه ډول حل او فصل کوي. پوليس کورنی امنيت تأمينوي. ملي اردو د هېواد د پولو دفاع او ساتنه کوي. د هېواد پر ټولو وګړو او بچيانو لازمه ده چې د خپل دولت له ادارو سره مرسته وکړي.

۴. له حکومــت څخه اقتصادي ملاتړ: د خلکو بله دنده له حکومت ســره له اقتصادي او مالي پلوه مرسته کول دي. حکومت د خلکو خدمتګار وي او د خپلو دندو د سرته رسولو لپاره مالي لګښــت ته اړتيا لري. د دغو اړتياوو د پوره کولو لپاره پرعايداتو باندې ماليات ږدي؛ له دې امله ښــايي ټول خلک په ربښتيني ډول ماليه ورکړي.

۵. په لګښت کې سپما: د خلکو يوه بله دنده په لګښت کې سپما ده. خلک بايد د ډېرو اوبو، بريښنا، غوښې او نورو لومړنيو توکو په لګښت کې سپما وکړي. که چېرې د اوبو نل خلاص وي، بايد بند شي، چې د زياتو اوبو د له منځه تلو مخه ونيول شي. هغه ټولنه چې له اسراف څخه ځان ســاتي له حکومت ســره د غذايي توکو د تأمين او د نورو اړتيا وړ توکو مرســته کوي. د کور مېرمن چــې د غذايي توکو او نورو مصرفي توکو ســپما کوي په حقيقت کې د کــور او د هېواد له اقتصاد سره مرسته کوي.

د اسلام ستر پيغمـــبر، حضرت محمدﷺ فرمايلي دي:((ما عال من اقتصد)) ژباړه: څوک چې په لګښت کې سپما کوي، احتياج شوی نه دی.

۶. د دندې په ســرته رســولو کې زيار او هڅه: د ټولنې هر وګړی دنده لري، هغه کار چې ورته وســپارل شي، په ښه توګه سرته ورسـوي، مثلاً زده کوونکي چې دنده يې لوستل او زده کــول دي، بايد په خپلو لوســتونو کې زيار وباســي. هغه کارګر چې پــه فابريکه کې کار کوي، دنده لـري چې د توليداتو په زياتوالي کې زړه سواندی کوښښ وکړي، چې د توليداتو لپاره د ټولنې اړتيا پــوره کــړي. خلک او دولت متقابلې دندې لري، له متقابلو دندو او مرســتو پرته د نېکمرغه ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوام ناشونی دی.

له ښاروالۍ او خپلو ترافیک پولیسو سره ملګري واوسو. د ښار د پاکوالي په برخه کې هڅه وکړو. د خپل کور تر څنګ ونې کېنوو. د سرکونو، ویالو، پارکونو او عمومي باغونو تر څنګ خځلې وانه چوو، بلکې په خپلو ټاکلو ځایونو کې واچوو. که چېرې ګاونډي او یا نور څوک خځلې د کورو تر څنــګ پــه ویالو کې اچوي، په پوره درناوي ورته باید ووایو چې خځلې په خپل ځای کې واچوي. په باغچو، د کـور او د خپل ښوونځي په شاوخوا کې ګلان وکرو او ښه څارنه یې وکړو. ونو ته زیان ونه رســوو. که موټر چلوونکي واوســو، د موټر چلولو رســمي اجازه لیک واخلو. د سړک په هر ځای کې ونه دریږو، ترافیکي قوانین مراعات کړو.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې له حکومت سره د خلکو د مرستې په هکله او بله ډله دې د دولت د مسوولیتونو په هکله خبرې وکړي او پایله دې په ټولګي کې وړاندې کړي.

ارزونه

١. له حکومت سره د خلکو د مالي مرستې ډېره ارزښتناکه لاره په کوم ډول سرته رسېږي؟
٢. د سپما په هکله د پیغمبر ﷺ حدیث له ژباړې سره ولیکئ.
٣. خلك باید له دولت سره څنګه مرسته وکړي؟ په دې برخه کې معلومات وړاندې کړئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library